

Budgettaire consequenties introductie Programma Beheer

Ir. T.W.M. Meeuwissen
Dr. M. Mulder

Augustus 1999

Rapport 4.99.20

Landbouw-Economisch Instituut (LEI), Den Haag

Het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) beweegt zich op een breed terrein van onderzoek dat in diverse domeinen kan worden opgedeeld. Dit rapport valt binnen het domein:

- Bedrijfsontwikkeling en omgevingsfactoren
- Emissie- en milieuproblematiek
- Concurrentiepositie en de Nederlandse agribusiness; Industrie en handel
- Economie van het landelijk gebied
- Nationale en internationale beleidsvraagstukken
- Bedrijven-Informatienet; Statistische documentatie; Periodieke rapportages

Budgettaire consequenties introductie Programma Beheer
Meeuwissen, T.W.M. en M. Mulder
Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut (LEI), 1999
Rapport 4.99.20; ISBN 90-5242-529-9; Prijs f 34,- (inclusief 6% BTW)
89 p., fig., tab., bijl.

In opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is door het LEI in samenwerking met de werkgroep Budgetneutraliteit van de projectgroep Programma Beheer een rekenmodel ontwikkeld waarmee vervolgens de budgettaire consequenties van de introductie van het Programma Beheer zijn berekend.

De resultaten van drie berekeningen staan in dit rapport beschreven. Het ten behoeve van die berekeningen gemaakte rekenmodel zal worden overgedragen aan het Ministerie van LNV om dienst te doen bij de onderbouwing van programmeringsafspraken en begrotingsvoorstellen.

Bestellingen:

Telefoon: 070-3308330

Telefax: 070-3615624

E-mail: publicatie@lei.dlo.nl

Informatie:

Telefoon: 070-3308330

Telefax: 070-3615624

E-mail: informatie@lei.dlo.nl

Vermenigvuldiging of overname van gegevens:

- toegestaan mits met duidelijke bronvermelding
- niet toegestaan

Op al onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO-NL) van toepassing. Deze zijn gedeponeed bij de Kamer van Koophandel Midden-Gelderland te Arnhem.

Inhoud

	Blz.
Woord vooraf	7
Samenvatting	9
1. Inleiding	15
1.1 Achtergrond	15
1.2 Doel- en probleemstelling	16
1.3 Methode van aanpak	16
1.4 Opbouw van het rapport	17
2. Stelselwijziging subsidiering natuurbeheer	18
2.1 Inleiding	18
2.2 Huidige regelingen	18
2.3 Programma Beheer	20
2.4 Stelselvarianten	24
3. Uitgangspunten	25
3.1 Inleiding	25
3.2 Reikwijdte van de regelingen Natuurbeheer en Agrarisch Natuurbeheer	25
3.2.1 Taakstelling Natuur-, Bos- en Landschapsbeleid	25
3.2.2 Reikwijdte Regeling Natuurbeheer	28
3.2.3 Reikwijdte Regeling Agrarisch Natuurbeheer	40
3.2.4 Reikwijdte Regeling Landschap	41
3.3 Financieel kader	42
3.3.1 Functies financieel kader	42
3.3.2 Uitgangspunten en uitkomsten	42
3.4 Aanvragen voor subsidie per stelsel en per regeling	49
3.4.1 Inleiding	49
3.4.2 Aanvragen voor Regeling Natuurbeheer	49
3.4.2.1 Aanvragen voor beheers- en omvormings- vergoedingen	49
3.4.2.2 Aanvragen voor inrichtings- en functieveranderings- vergoedingen	53
3.4.2.3 Aanvragen voor recreatievergoedingen	53
3.4.2.4 Aanvragen voor vergoeding van effectgerichte maatregelen	53

	Blz.
3.4.3 Aanvragen voor Regeling Agrarisch Natuurbeheer	55
3.5 Uitvoeringskosten	58
3.5.1 Uitgangspunten met betrekking tot tarieven	58
3.5.2 Aannames met betrekking tot omvang werkzaamheden	59
3.6 EU-inkomsten	64
3.7 Nationaal Groenfonds	68
4. Uitkomsten berekeningen	69
4.1 Inleiding	69
4.2 Varianten	69
4.3 Basisvariant Programma Beheer in relatie tot Financieel kader en huidig Stelsel	70
4.3.1 Programma-uitgaven	70
4.3.2 Uitvoeringskosten	76
4.3.3 EU-cofinanciering	76
4.3.4 Nationaal Groenfonds	76
4.4 Uitkomsten varianten	83
5. Slotbeschouwing	85
5.1 Achtergrond en werkwijze	85
5.2 Resultaten	85
Bijlage	
1 Toelichting op het financieel kader voor inrichtingssubsidies	88

Woord vooraf

Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft als beleidsvoornemen per 1 januari 2000 een nieuw stelsel van subsidieregelingen voor het natuurbeheer, Programma Beheer genaamd, te introduceren. Voor de introductie van het Programma Beheer geldt als voorwaarde dat deze budgettair neutraal is. Daarmee wordt bedoeld dat in vergelijking met de huidige regelingen dezelfde inhoudelijke doelstellingen van het bestaande beleid inzake natuur, bos en landschap worden gerealiseerd binnen het bestaande financiële kader van de rijksbegroting.

In opdracht van het Opdrachtgeversoverleg Programma Beheer (onder voorzitterschap van Directeur-generaal J.F. de Leeuw) is door het LEI in samenwerking met de werkgroep Budgetneutraliteit van het projectteam Programma Beheer een rekenmodel ontwikkeld waarmee vervolgens de budgettaire gevolgen van de introductie van het Programma Beheer zijn berekend.

De werkgroep Budgetneutraliteit was samengesteld uit medewerkers van de directie Natuurbeheer (K. Boerkamp en E. ten Hag), DLG (H. Spenkelink en F. Tijssen), LASER (A. Dieleman), directie FEZ (A.J. Rohde) en het projectteam Programma Beheer (T.W.M. Meeuwissen, tevens voorzitter). Daarnaast zijn door diverse andere medewerkers van de genoemde directies en diensten bijdragen aan dit project geleverd.

De projectgroep binnen het LEI bestond uit een kernwerkgroep (E.J. Bos, J. Luijt en M. Mulder, tevens projectleiding), een softwaregroep (F. Bouma, W. Dol en J. Schering) en een data-entry-groep (C.M. de Zwijger en E.A.J. Rodriguez-Zwambag).

De resultaten van de berekeningen van de budgettaire gevolgen van de introductie van het Programma Beheer staan in dit rapport beschreven. Het ten behoeve van die berekeningen gemaakte rekenmodel zal in het najaar van 1999 aan de directie Natuur van LNV worden overgedragen, zodat het dienst kan doen bij de onderbouwing van programmeringafspraken en begrotingsvoorstellen.

De directeur,

Prof.dr.ir. L.C. Zachariasse

Samenvatting

Inleiding

De kern van het Programma Beheer bestaat uit de invoering van twee subsidieregelingen voor het beheer van natuur, bos en landschap. Daarmee vervalt een aantal bestaande subsidieregelingen voor beheer, waarvan de regeling Functiebeloning bos- en natuurterrein (FBB), de Regeling Particuliere Terreinbeherende organisaties (PBTO), de Regeling Beheersovereenkomsten en Natuurontwikkelingsprojecten (RBON) en de Regeling Stimulering Bosaanleg op landbouwgronden (SBL) de omvangrijkste zijn. Invoering van het nieuwe subsidiestelsel gebeurt geleidelijk.

Het grootste verschil met de bestaande regelingen is dat naast maatregelen ook behaalde resultaten (kwaliteit) centraal staan. Er wordt meer gestuurd op kwaliteit door doeltoewijzing en er wordt geïnvesteerd in kwaliteit door aanleg van nieuwe natuur en bos en omvorming van bestaande natuur en bos. Dat houdt eveneens in dat nadrukkelijker op kwaliteit gecontroleerd moet worden. Er wordt in principe geen onderscheid tussen beheerders gemaakt. Daarnaast heeft het Programma Beheer als doel particulieren meer bij het natuurbeheer te betrekken.

Voor de introductie van het Programma Beheer geldt als voorwaarde dat deze budgettair neutraal is. Daarmee wordt het volgende bedoeld:

- a) de inhoudelijke doelstellingen (zowel kwantitatief als kwalitatief) van het bestaande beleid inzake natuur, bos en landschap blijven onverkort gehandhaafd;
- b) de resultaten van het Programma Beheer, in de vorm van een nieuw stelsel voor beheer van natuur, bos en landschap, dienen in vergelijking met de uitgaven voor de huidige regelingen per saldo niet te leiden tot hogere financiële lasten op de rijksbegroting, dat wil zeggen ambities en middelen dienen in evenwicht en budgetneutraal te zijn.

Een element in de budgetneutraliteitsvoorwaarde is dat ook de verbreding van het deelnemersveld door particulier natuurbeheer budgettair neutraal dient plaats te vinden. Dit impliceert dat de bestaande budgetverdeling per doelgroep in beginsel flexibel is. Daarbij kunnen doelmatigheidsargumenten het noodzakelijk maken om tussen de beleidsvelden natuur, bos en landschap, maar ook binnen de budgetonderdelen inrichting, verwerving en beheer een reallocatie van middelen te laten plaatsvinden. Dit biedt de mogelijkheid om eventueel in te spelen op onvoorziene omstandigheden in de tijd. Een dergelijke verschuiving tussen budgetonderdelen (beheer, verwerving en inrichting) moet in de begroting verwerkt worden. De kosten voor de beleidsintensivering buiten de EHS worden evenwel niet betrokken bij de discussie over budgetneutraliteit.

Om de budgetneutraliteit van het Programma Beheer te bepalen, is dit onderzoek uitgevoerd. De financiële effecten die in beschouwing zijn genomen, zijn de zogenaamde programma-uitgaven (dat wil zeggen de uitgaven voor beheer, omvorming, inrichting en

functieverandering), de apparaatsuitgaven (ook wel uitvoeringskosten genoemd, dat wil zeggen kosten voor uitvoering, controle en handhaving), de mogelijkheden voor EU-cofinanciering en de te realiseren rente-effecten door de wijze van financiering van de programma-uitgaven.

Het onderzoek is verricht tegelijkertijd met de ontwikkeling van het nieuwe stelsel, wat betekende dat gedurende het gehele project nauw overleg is geweest tussen onderzoekers van het LEI en medewerkers van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en in het bijzonder van de werkgroep Budgetneutraliteit van de projectgroep Programma Beheer. De samenwerking tussen Ministerie en LEI bestond hoofdzakelijk daarin dat door de medewerkers van diverse directies en diensten van het Ministerie de benodigde gegevens zijn verzameld, die door de onderzoekers van het LEI modelmatig zijn verwerkt.

Uitgangspunten

Bij de berekening van de budgettaire consequenties van de introductie Programma Beheer moeten diverse veronderstellingen worden geformuleerd omtrent allerlei toekomstige ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen hebben betrekking op de diverse onderdelen van het conceptuele raamwerk, te weten:

- kwantitatieve en kwalitatieve ontwikkeling van het beheersareaal per beheerdersgroep vanaf de situatie in 2000 (de zogenaamde 'nulsituatie') naar de taakstelling voor het natuur-, bos- en landschapsbeleid;
- financieel kader;
- aantal aanvragen voor subsidie per regeling;
- tarieven uitvoering van het beleid en omvang van de activiteiten van de uitvoerende diensten;
- mogelijkheden voor cofinanciering door de Europese Unie;
- mogelijkheden voor financiering door middel van Nationaal Groenfonds.

Een belangrijke veronderstelling en vereenvoudiging van het onderzoek is dat (grotendeels) ervan uit wordt gegaan dat zowel met het huidige stelsel als met het Programma Beheer de taakstellingen van het natuurbeleid worden gerealiseerd.

De taakstelling in het Programma Beheer beslaat de totale oppervlakte bos en natuur (binnen en buiten de EHS) in Nederland. Het is niet aannemelijk dat dit volledige areaal afhankelijk is (of wordt) van een beheersbijdrage van de overheid. Zo beheert Defensie circa 40.000 ha bos en natuur, maar ook Rijkswaterstaat, waterschappen, provincies en waterleidingbedrijven beheren natuur dat niet gesubsidieerd wordt. Ook valt een deel buiten de werkingssfeer van de regeling, omdat het niet aan de voorwaarden voldoet of de eigenaar geen gebruik wenst te maken.

De Terreinbeherende Organisaties hebben nu samen circa 131.000 ha in de regeling TBO zitten. Hun bezit beslaat echter circa 155.000 ha. Deels zitten hier voormalige gemeentebossen in, deels verpachte landbouwgronden, water en gronden met andere bestemmingen. Het subsidiabele beheersareaal kan dus in de nieuwe regeling groter worden, omdat ook pachters (van de TBO's) nu van de regeling agrarisch natuurbeheer

gebruik kunnen maken en de eerder uitgesloten voormalige gemeentebossen in beginsel ook voor een bijdrage in aanmerking komen.

Omdat de uitgangssituatie bij de beheerders nog niet volledig bekend was, is in het model gerekend met grove aannames voor arealen in de basis- en pluspakketten. Er is ook gerekend met een variant waarbij alle of een deel (50%) van het areaal in de nulsituatie voor een pluspakket toegedeeld zijn aan de basispakketten, omdat de 'plus-kwaliteit' (nog) niet aanwezig is. Per saldo is in de basisvariant gerekend met een areaal van 373.000 hectare dat in 2018 binnen de regeling Natuurbeheer zal vallen.

Voor de regeling Agrarisch Natuurbeheer is de globale taakstelling een oppervlakte van ongeveer 110.000 hectare. Voor dit onderdeel wordt in de basisvariant in tegenstelling tot voor het onderdeel natuurbeheer uitgegaan van verwachtingen omtrent de omvang van het aantal vragen. Ten aanzien van het onderdeel Landschap is er geen inhoudelijke taakstelling. In dit onderzoek is verondersteld dat de programma-uitgaven voor dit onderdeel voor beide stelsels gelijk zijn aan het financiële kader.

Resultaten

De totale programma-uitgaven gedurende de periode 2000 tot en met 2018 zijn bij het Programma Beheer circa 800 mln. gulden lager dan bij het huidige stelsel (zie tabel 1). Daarvan komt ongeveer 500 mln. gulden voor rekening voor het onderdeel agrarische natuurbeheer en ongeveer 300 mln. gulden voor het onderdeel natuur.

Bij het onderdeel natuur zijn de beheersuitgaven in beide stelsels van dezelfde orde van grootte, namelijk ongeveer 1 mrd. gulden gedurende de gehele periode. De beide stelsels verschillen van elkaar wat betreft de uitgaven voor functieverandering. In het Programma Beheer bedragen die uitgaven bijna 800 mln. gulden en in het huidige stelsel bijna 1,1 mrd. gulden. Daarbij moet evenwel worden opgemerkt dat in het huidige stelsel alle gronden worden aangekocht, terwijl bij het Programma Beheer 30-jarige overeenkomsten voor functieverandering worden afgesloten en de uitgaven voor het Rijk dus nog doorlopen na 2018.

Wanneer de programma-uitgaven van het Programma Beheer en het huidige stelsel vergeleken worden met het financiële kader, dan blijkt dat voor beide stelsels de financiële ruimte zonder EU-cofinanciering niet toereikend is. Bij deze constatering moet de kanttekening worden gemaakt dat in dit financiële kader nog niet verwerkt zijn de eventuele inzet van middelen uit de extra ICES-gelden voor de gestegen grondprijzen (EHS), de dekking van gestegen beheerslasten tot en met 2003 en de eventuele aanpassing van de extrapolatieafspraken met het Ministerie van Financiën.

Voor wat betreft het Programma Beheer is er echter bij het onderdeel agrarisch natuurbeheer voldoende financiële ruimte, maar dat overschot is onvoldoende om het tekort bij het natuurbeheer volledig te compenseren. Voor dit onderdeel geldt verder dat er in de eerste jaren een tekort is ten opzichte van de begroting, waarna er een jaarlijks overschot ontstaat.

Tabel 1 Samenvattend overzicht budgettaire consequenties introductie Programma Beheer, in vergelijking met begroting en variant dat bestaande regelingen worden voortgezet (x miljoen gulden, totaal over periode 2000 tot en met 2018)

Uitgavencategorie	Begroting	Programma Beheer (basisvariant)	Bestaande regelingen
<i>Regeling Natuur</i>			
- beheer a)	880	1.018	1.007
- inrichting	218	275	275
- functieverandering	441	780	1.081
- omvorming	57	53	57
- effectgerichte maatregelen	136	136	136
Totaal Regeling Natuur	1.732	2.262	2.556
<i>Regeling Agrarisch Natuurbeheer</i>			
- beheer	1.271	945	1.435
- inrichting	-	8	-
Totaal Regeling Agrarisch Natuur	1.271	953	1.435
<i>Onderdeel Landschap</i>	319	319	319
Totaal Programma-uitgaven	3.322	3.534	4.310
<i>EU-cofinanciering</i>	-396	-1.134	-742
<i>Uitvoeringskosten</i>	238	394	238
<i>Rente-effect Nationaal Groenfonds</i>	0	-10	0
Totaal budgettair effect	3.164	2.784	3.806

a) Exclusief benodigd beheersbudget van Staatsbosbeheer door omhuiging ten gunste van particulier natuurbeheer.

De uitvoeringskosten van het Programma Beheer liggen in totaliteit over de gehele periode ongeveer 150 mln. gulden hoger dan bij het huidige stelsel en dan wat in de begroting daarvoor is opgenomen. De verklaring voor de hogere uitvoeringskosten is dat bij het Programma Beheer in tegenstelling tot bij het huidige stelsel door DLG meer controle op kwaliteit plaatsvindt en door LASER een groter aantal aanvragen voor subsidie moet worden verwerkt.

De berekeningen wijzen verder uit dat onder de gedane aannames de totale cofinanciering van het Programma Beheer over de gehele periode kan variëren van 800 mln. tot bijna 1.200 mln., waarvan 100 - 400 mln. voor de regeling natuurbeheer. Het rente-effect door gebruik te maken van het Nationaal Groenfonds is over de gehele periode gezien ongeveer 10 mln. gulden. Dit effect speelt dus een verwaarloosbare rol als het gaat om de budgetneutraliteit van het Programma Beheer.

Wanneer alle vier onderdelen van de budgettaire effecten (te weten programma-uitgaven, uitvoeringskosten, EU-cofinanciering en Nationaal Groenfonds) in totaliteit worden bekeken, dan blijkt dat het Programma Beheer binnen het financiële kader kan worden uitgevoerd. Bovendien zal in vergelijking met het huidige stelsel van regelingen het Programma Beheer over de gehele periode genomen 500 mln. tot 1 mrd. gulden minder aan rijksmiddelen vragen. Daarbij moet overigens wel de kanttekening worden gemaakt dat bij het Programma Beheer de lasten voor de functieverandering nog doorlopen na 2018, terwijl in het huidige stelsel de uitgaven (via grondaankopen) daarvoor reeds zijn gemaakt.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft als beleidsvoornemen per 1 januari 2000 een nieuw stelsel van subsidieregelingen voor het natuurbeheer te introduceren. Dit nieuwe stelsel, het zogenaamde Programma Beheer, moet er toe leiden dat de volgende drie doelen worden bereikt, te weten ¹:

- meer natuur, bos en landschap buiten de Ecologische Hoofdstructuur;
- een zakelijker verhouding tot natuurbeheerders;
- grotere betrokkenheid van particulieren bij het natuurbeheer.

Een van de door de Tweede Kamer gestelde randvoorwaarden bij de beoogde introductie van het Programma Beheer als vervanger van een aantal bestaande subsidieregelingen is, dat deze voor het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij budgettair neutraal is.

Met een budgetneutrale introductie van het Programma Beheer wordt bedoeld dat de vervanging van het huidige stelsel van subsidieregelingen door het Programma Beheer moet leiden tot de realisatie van dezelfde kwantitatieve en kwalitatieve natuurbeleiddoelstellingen binnen hetzelfde financiële kader van de begroting als wanneer het Programma Beheer niet zou worden ingevoerd. Het budget voor het stelsel van het Programma Beheer is onder te verdelen in kostenposten voor:

- beheer van bossen, natuurterreinen en landschapselementen;
- investeringen in grond en inrichting;
- uitvoering, controle en handhaving;
- beleidsintensivering (met name buiten EHS).

Het Programma Beheer gaat uit van een voor het rijk budgetneutrale operatie voor de Programma-uitgaven (dat wil zeggen uitgaven voor beheer en investeringen) en Apparaatuitgaven (dat wil zeggen uitgaven voor uitvoering, controle en handhaving). De kosten voor de beleidsintensivering buiten de EHS worden niet betrokken bij de berekening van de budgetneutraliteit. Ook de verbreding van het deelnemersveld door particulier natuurbeheer dient budgettair neutraal plaats te vinden.

---

¹ Bron: Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, projectgroep Programma Beheer, 'Nieuw subsidiestelsel bos, natuur en landschap; de hoofdlijnen van de Regelingen natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer'.

1.2 Doel- en probleemstelling

De doelstelling van dit onderzoek is het verschaffen van informatie over de budgettaire consequenties van de introductie van het Programma Beheer per 1 januari 2000, er van uitgaande dat in dat geval dezelfde natuurdoelstellingen in 2018 worden gerealiseerd als wanneer het Programma Beheer niet zou worden geïntroduceerd. Grootste verschil van het Programma Beheer met de bestaande regelingen is dat naast maatregelen ook behaalde resultaten (kwaliteit) centraal staan.

Er wordt meer gestuurd op kwaliteit door doeltoewijzing en er wordt geïnvesteerd in kwaliteit door aanleg van nieuwe natuur en bos en omvorming van bestaande natuur en bos. Dat houdt eveneens in dat nadrukkelijker op kwaliteit gecontroleerd moet worden. Er wordt in principe geen onderscheid tussen beheerders gemaakt. De probleemstelling van dit onderzoek bestaat uit de volgende vragen:

- Welk bedrag zal het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (jaarlijks) gedurende de periode 2000 tot en met 2018 per saldo besteden aan het natuurbeheer wanneer a) het Programma Beheer wordt geïntroduceerd en b) het Programma Beheer niet wordt geïntroduceerd en dus de bestaande regelingen worden voortgezet;
- Welk bedrag is gedurende deze periode volgens de begroting van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij beschikbaar voor de financiële ondersteuning van het Natuurbeheer?

1.3 Methode van aanpak

Om de budgettaire consequenties van de introductie van het Programma Beheer te kunnen berekenen, was het nodig, vanwege de omvang en complexiteit van het probleem, gebruik te maken van een specifiek daarvoor te ontwikkelen computermodel. De berekening van de budgetneutraliteitseffecten heeft daarom plaatsgevonden via de volgende drie fasen:

- ontwikkeling conceptueel model, waarin het hele onderzoeksprobleem wordt beschreven en geanalyseerd;
- realisatie operationeel computermodel, waarmee op eenvoudige wijze verschillende varianten met het Programma Beheer kunnen worden doorgerekend op de gevolgen voor de budgetneutraliteit;
- toepassing computermodel ten behoeve van bepaling budgetneutraliteit Programma Beheer, waarbij door de opdrachtgever de gewenste varianten en scenario's met betrekking omgevingsfactoren worden benoemd.

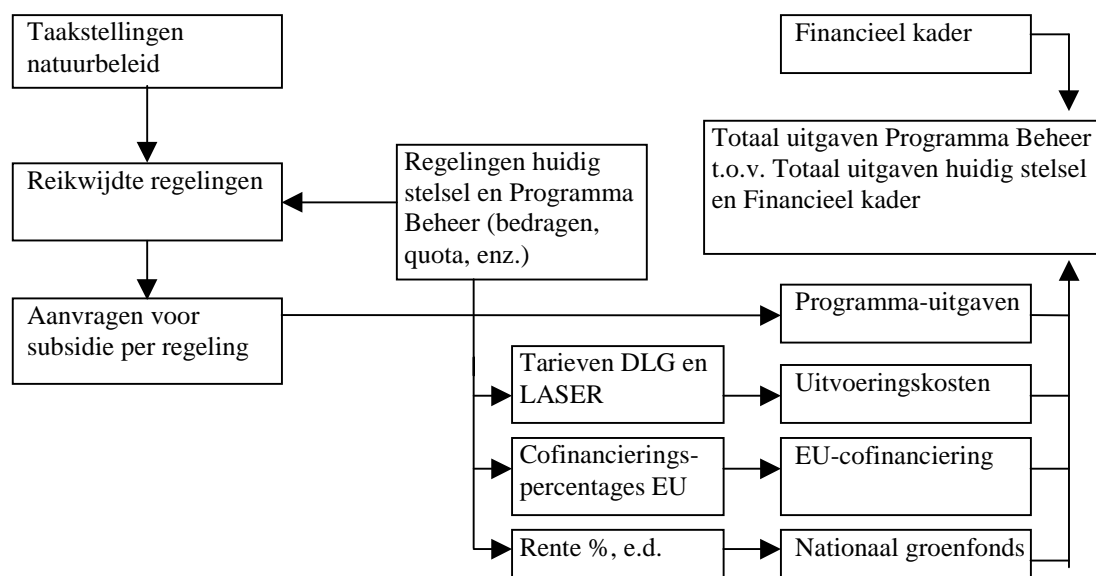
Door middel van diverse gesprekken over het probleemveld in de werkgroep Budgetneutraliteit is een conceptueel raamwerk opgesteld. Dit raamwerk is beschreven in een werkdocument ¹, dat verder dienst heeft gedaan als kader voor het verzamelen van gegevens en het programmeren van het rekenmodel. Het model is zo eenvoudig mogelijk gehouden. Dat wil zeggen dat relaties tussen factoren die niet direct te maken hebben met het stelsel van beleidsmaatregelen alleen als exogene in het model worden meegenomen.

---

¹ LEI, *Berekening Budgetneutraliteit Programma Beheer; conceptueel model*, 19 februari 1999 (intern document).

Gedacht kan daarbij worden aan onder meer mogelijke effecten van het beleid op de grondprijzen. Een belangrijke veronderstelling en vereenvoudig van het onderzoek is dat (grotendeels) ervan uit wordt gegaan dat zowel met het huidige stelsel als met het Programma Beheer de taakstellingen van het natuurbeleid worden gerealiseerd ¹. Gaandeweg het project heeft het conceptueel model zich ontwikkeld zoals in figuur 1.1.

Figuur 1.1 Raamwerk berekening budgettaire consequenties introductie Programma Beheer

De ontwikkeling van het model heeft gelijktijdig plaatsgevonden met de ontwikkeling van de regelingen. Doel was om tussentijds budgettaire consequenties van aanpassingsvoorstellen van de regelingen te kunnen doorrekenen. Tussentijdse uitkomsten van de modelberekeningen zijn gebruikt voor de onderbouwing van de budgetneutraliteit naar de Tweede Kamer en het samenstellen van de financiële fiches voor steunaanvraag bij de Europese Unie. Het model kan in de toekomst worden toegepast voor het onderbouwen van de programmeringsafspraken die de komende jaren gemaakt moeten worden. Tevens kan het als hulpmiddel ingezet worden bij de onderbouwing van begrotingsvoorstellen.

1.4 Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 vindt een samenvattende beschrijving plaats van het huidige stelsel van subsidiemaatregelen en van het Programma Beheer dat daarvoor in de plaats zal komen. In hoofdstuk 3 worden gehanteerde uitgangspunten weergegeven. In hoofdstuk 4 worden voor een aantal varianten de uitkomsten van de berekeningen beschreven. In hoofdstuk 5 worden ten slotte de conclusies uit het onderzoek getrokken.

¹ Dit geldt in het bijzonder voor het onderdeel Natuurbeheer. Voor het onderdeel agrarisch natuurbeheer wordt daarentegen ook uitgegaan van verwachtingen omtrent de omvang van het aantal aanvragen, zowel voor het huidige stelsel als voor het Programma Beheer.

2. Stelselwijziging subsidiëring natuurbeheer

2.1 Inleiding

De stelselwijziging bij de subsidiëring van het natuurbeheer houdt in dat een tiental bestaande subsidieregelingen worden vervangen door twee nieuwe regelingen. In paragraaf 2.2 wordt een overzicht gegeven van de huidige regelingen. De nieuwe regelingen, samen het Programma Beheer genoemd, worden in paragraaf 2.3 beschreven. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk wordt de stelselwijziging weergegeven in termen van de looptijd van de verschillende regelingen.

2.2 Huidige regelingen

Het Programma Beheer zal een tiental bestaande regelingen gaan vervangen. Daarvoor in de plaats komen twee nieuwe regelingen: de Regeling Natuurbeheer en de Regeling Agrarisch Natuurbeheer. Het landschapsbeheer maakt onderdeel uit van beide regelingen. De huidige regelingen voor subsidiëring van het beheer van natuur, bos en landschap kunnen als volgt worden onderverdeeld naar de regelingen voor het Programma Beheer ¹.

Regeling Natuurbeheer

- Regeling effectgerichte maatregelen in bossen en natuurterreinen (EGM)
- Bijdrage beheer samenwerking bos 1993 (BSB)
- Regeling functiebeloning bos en natuurterreinen (FBN)
- Regeling bijdrage particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties; onderdelen beheer en verwerving (PBTO)
- Regeling Stimulering bosuitbreiding op landbouwgronden (onderdeel blijvend bos) (SBL blijvend)
- Tijdelijke regeling particulier natuurbeheer
- Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling (onderdeel begrenzing natuurontwikkelingsprojecten en reservaatgebieden) (RBON-begrenzing)

---

¹ Zie voor een inhoudelijke beschrijving van deze regelingen Ministerie van LNV, Programma Beheer, *Overzicht instrumenten voor beheer; analyse van de outputgerichtheid van het instrumentarium voor beheer*, 15 april 1997.

Regeling Agrarisch Natuurbeheer

- Regeling Stimulering bosuitbreiding op landbouwgronden (alleen tijdelijk bos) (SBL-tijdelijk)
- Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling (onderdeel beheersovereenkomsten) (RBON-beheer)
- Tijdelijke Regeling Agrarisch Natuurbeheer

Onderdeel landschapsbeheer binnen beide regelingen

- Bijdrageregeling landschapsverzorging (LVZ)
- Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling (onderdeel landschapsbeheer) (RBON-landschap)

Naast deze regelingen is er nog een aantal experimenten uit een eerdere fase van het Programma Beheer waarvan de financiële verplichtingen bij de introductie van het Programma Beheer door lopen. Bij het doorrekenen van het huidige stelsel zijn de bedragen gehanteerd uit figuur 2.1.

Regeling	Uitgangspunten m.b.t. vergoedingen
Effectgerichte maatregelen	Uitgaven zijn gelijk gesteld aan budget
Bijdrage beheer samenwerking bos 1993	n.v.t.
Functiebeloning bos- en natuurterreinen	Particulieren en gemeenten a): - bedrag voor instandhouding en openstelling is 140 gulden/hectare (90% is opengesteld) - toeslag voor waardevolle bosgemeenschappen geldt voor 1.500 ha met een bedrag van 40 gulden/hectare Alleen particulieren: - voor niet-opengesteld areaal geldt bedrag van 35 gulden/hectare.
Bijdrage particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties; onderdelen beheer en verwerving	Natuurmonumenten: 210 gulden/hectare Provinciale landschappen: 174 gulden/hectare
Stimulering bosuitbreiding op landbouwgronden b)	Inkomenscompensatie: Landbouwbedrijfshoofden: 1.500 gulden/hectare Overige particulieren: 500 gulden/hectare Bosaanlegkosten: 4.000 gulden/hectare
Beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling	Zwaar beheer: 940 gulden/hectare Bergboeren beheer: 190 gulden/hectare Landschapsbeheer: 1.030 gulden/hectare

a) Gemeenten zijn voor 100% vergoeding meegerekend, conform de toezegging die gedaan is ten aanzien van het gebruik van de Regeling Natuurbeheer; b) Er is alleen gerekend met de vergoeding voor de aanleg van blijvend bos. Reden daarvoor is dat de laatste jaren alleen nog maar blijvend bos wordt aangelegd.

Figuur 2.1 Vergoedingen in de huidige regelingen, zoals toegepast in het rekenmodel

2.3 Programma Beheer ¹

Het Programma Beheer bestaat uit twee regelingen, namelijk een regeling voor gebieden met als hoofdfunctie natuur (de Regeling Natuurbeheer) en een regeling voor gebieden met de hoofdfunctie landbouw (Regeling Agrarisch Natuurbeheer).

Regeling Natuurbeheer

De regeling Natuurbeheer zal openstaan voor particulieren, samenwerkingsverbanden van particulieren, natuurbeschermingsorganisaties en gemeenten. De regeling geeft de mogelijkheid subsidie te verkrijgen voor:

- de instandhouding van natuur, bos en landschap en recreatiemogelijkheden;
- functieverandering, inrichting en ontwikkeling van landbouwgronden tot nieuwe bos- en natuurgebieden;
- omvorming van bestaande bos- en natuurgebieden;
- het treffen van effectgerichte maatregelen.

	Particulieren incl. samenwerkingsverbanden	Natuurmonumenten en de Provinciale landschappen	Gemeenten	Overige publiekrechtelijke organisaties, waterleidingmaatschappijen, enzovoort
<i>Regeling Natuurbeheer</i>				
Basis-/pluspakketten	Ja	Ja	Ja	Nee
Openstellingbijdrage	Ja	Nee a)	Nee	Nee
Inrichting	Ja	Ja	Ja	Nee
Functieverandering	Ja	Nee a)	Nee	Nee
Effectgerichte Maatregelen	Ja	Ja	Ja	Nee
Recreatiepakketten	Ja	Ja	Nee	Nee
Landschapspakketten	Ja	Ja	Nee	Nee
<i>Regeling Agrarisch Natuurbeheer</i>				
Alle pakketten	Ja	Nee b)	Nee	Nee

a) Met uitzondering van gronden die zonder subsidie zijn verworven; b) Met uitzondering van pachters van natuurbeschermingsorganisaties.

Figuur 2.2 Werkingssfeer van de subsidieregelingen uit het Programma Beheer voor de verschillende beheerdersgroepen

Daarnaast bestaat binnen de regeling de mogelijkheid van extra vergoeding ingeval van openstelling. In figuur 2.2 staat de werkingssfeer van de beide subsidieregelingen schematische weergegeven voor de verschillende beheerdersgroepen. De subsidies in deze regeling worden gekoppeld aan natuurdoelpakketten, dat wil zeggen bepaalde natuur- en

¹ De tekst met betrekking tot de inhoud van het Programma Beheer is vrijwel letterlijk ontleend aan Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, projectgroep Programma Beheer, *Nieuw subsidiestelsel bos, natuur en landschap; de hoofdlijnen van de Regelingen natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer*.

bostypen. Er worden in de regeling 30 natuurdoelpakketten onderscheiden, waarvan 9 zogenaamde basispakketten en 21 pluspakketten. Basispakketten omschrijven een minimum natuurresultaat (bijvoorbeeld heide, bos, hoogveen, kwelder en botanisch grasland). Pluspakketten beschrijven een extra natuurkwaliteit (bijvoorbeeld natte heide, stuifzand, natuurbos en kalkgrasland). Tot de pluspakketten behoort ook het zogenaamde 'A-pakket' dat gericht is op de ontwikkeling van grootschalige natuur (zonder en met begrazing).

De subsidiebedragen zijn gebaseerd op berekende kosten (normkosten) die gemiddeld genomen behoren bij het beheer per doelpakket. Wanneer een beheerder volledig aan de eisen van een bepaald natuurdoelpakket voldoet, dan kan het gehele subsidiebedrag worden verkregen. Wordt daarentegen alleen voor een deel aan de eisen voldaan, dan wordt het subsidiebedrag naar evenredigheid gekort.

Beheerssubsidie wordt verstrekt voor de instandhouding van een of meer natuurdoelpakketten. Om voor beheerssubsidie in aanmerking te komen dient:

- het natuurdoelpakket aanwezig te zijn;
- het terrein voorzover mogelijk ten minste 8 maanden per jaar gratis te worden opengesteld (zo niet, dan wordt slechts 10% van het subsidiebedrag verstrekt).

Wanneer een terrein gedurende het gehele jaar is opengesteld, dan kan een openstellingsbijdrage worden verkregen (zie tabel 2.2). De beheerssubsidiebedragen per doelpakket staan in tabel 2.1 vermeld. Het subsidiepercentage dat de Provinciale landschappen zullen ontvangen met betrekking tot de beheerssubsidie moet nog worden vastgesteld, maar zal liggen tussen de 50 en 100%. In combinatie met een beheerssubsidie kan een recreatiesubsidie worden gegeven. Binnen deze subsidie wordt onderscheid gemaakt tussen gebieden met een lage recreatiedruk en gebieden met een hoge recreatiedruk. Beide zogenaamde recreatiepakketten zijn overigens gequoteerd (zie tabel 2.2).

Inrichtingssubsidie kan voor twee situaties worden verkregen. In de eerste situatie is sprake van omvorming van het ene soort natuur (doelpakket) naar een andere soort. In de tweede situatie is er sprake van de inrichting van nieuwe natuur of bos. De omvormingssubsidie bestaat eventueel uit een eenmalig bedrag in het jaar van omvorming en een aangepaste beheersvergoeding op basis van de werkelijke kosten gedurende een of meerdere tijdvakken (van 6 jaar). Aan het eind van het tijdvak wordt beoordeeld of overgestapt kan worden naar het pluspakket.

Inrichtingsvergoedingen voor de ontwikkeling en inrichting van nieuwe natuur- en bosterreinen bestaan uit een eenmalige vergoeding van inrichtingsmaatregelen, maar ook initieel beheer gedurende het tijdvak dat daarop volgt. De maximale eenmalige vergoeding van inrichtingskosten bedraagt 15.000,- gulden per hectare.

Voor particulieren die landbouwgrond omzetten in natuur kan voorts, in aanvulling op de inrichtingssubsidie, een subsidie functieverandering worden gegeven. Deze subsidie wordt berekend op basis een kapitalisatie van het inkomensverlies als gevolg van de functieverandering. Functieveranderingssubsidies worden verleend voor een periode van 30 jaar.

Tabel 2.1 Vergoedingen in regeling Natuurbeheer voor beheer en omvorming, per natuurdoelpakket

Natuurdoelpakket	Jaarlijkse beheersvergoeding in guldens per hectare, gedurende 6 jaar
1.0 Grootschalige natuur	61 a)
2.0 Plas, meer en ven	33
2.1 Soortenrijke plas	163
2.2 Soortenrijk ven	119
3.1 Soortenrijke beek en rel	817
4.0 Moeras	66
4.1 Trilveen, veenheide + ven	3.169
4.2 Oude rietruigte	160
5.0 Rietcultuur	335
5.1 Veenmosrietland + moeras	1.661
6.0 Botanisch grasland	259
6.1 Wintergasten	434
6.2 Nat schraalland	1.786
6.3 Droog schraalland	610
6.4 Bloemdijk	1.966
7.1 Soortenrijk stuifzand	107
8.0 Heide	83
8.1 Natte heide	162
8.2 Droge heide	141
9.0 Struweel	20
10.0 Hoogveen	161
10.1 Soortenrijk hoogveen	261
11.0 Akker	294
12.1 Soortenrijk grasland	506
12.2 Zeer soortenrijk grasland	806
13.0 Multifunctioneel bos	100
13.1 Multifunctioneel bos + hoge nw.	137
13.2 Natuurbos	152
13.3 Hakhout	522
13.4 Griend en essen	2.829
13.5 Middenbos	278

a) Dit bedrag is berekend op basis van de aanname dat 75% van het areaal begraasd (vergoeding 71 gulden/ha) en 25% van het areaal dat niet begraasd wordt (vergoeding 21 gulden/ha).

De hoogte van het bedrag is afhankelijk van de regio waarin het terrein is gelegen en van de oude bestemming van de grond. Deze bedragen variëren van 1.150 tot 3.450 gulden, met uitschieters naar 7.650 gulden voor bollengronden. Verder geeft de Regeling Natuurbeheer de mogelijkheid subsidie te verstrekken voor het treffen van effectgerichte maatregelen, dat wil zeggen maatregelen om de milieuomstandigheden voor bos en/of natuur te verbeteren. Een subsidie voor effectgerichte maatregelen wordt alleen verstrekt wanneer ook een beheerssubsidie is gegeven.

Tabel 2.2 Vergoedingsbedragen en quota voor recreatiepakketten in regeling Natuurbeheer

Recreatie-elementen	Vergoeding per jaar (gulden per hectare)	Quotum (= maximale oppervlakte (in in Nederland) waarvoor vergoeding wordt gegeven)
Openstellingsbijdrage	20	n.v.t.
Recreatiepakket 1	30	200.000
Recreatiepakket 2	50	100.000

Regeling Agrarisch Natuurbeheer

De regeling Agrarisch Natuurbeheer zal openstaan voor particulieren (ook voor pachters van natuurbeschermingsorganisaties) en samenwerkingsverbanden van ondernemers. Deze regeling geeft de mogelijkheid subsidie te verkrijgen voor:

- instandhouding van natuurwaarden op landbouwgronden;
- inrichtingsmaatregelen (voor een beperkt aantal pakketten);
- instandhouding en herstel van landschapselementen;
- aanleg en beheer van tijdelijk bos.

De regeling Agrarisch Natuurbeheer is voor een groot deel gebaseerd op de RBON-regeling. Net als in die regeling wordt in de nieuwe regeling een koppeling gelegd tussen de hoogte van de te verkrijgen subsidie en het gerealiseerde natuurresultaat. Voorzover dat niet mogelijk is, worden subsidies gekoppeld aan het al of niet uitvoeren van bepaalde beheermaatregelen, zoals het wel of niet maaien voor een bepaalde datum. Een verandering in de nieuwe regeling in vergelijking met de RBON-regeling is de subsidiemogelijkheid voor samenwerkingsverbanden, zoals verenigingen voor agrarisch natuurbeheer of milieucoöperaties. De vergoedingen in deze regeling zijn gebaseerd op de gedeerde inkomsten (tabel 2.3). Net als in de regeling Natuurbeheer worden de bedragen jaarlijks aangepast aan de inflatie¹.

Landschapsonderhoud maakt onderdeel uit van beide regelingen. In dit project is dit thema evenwel apart benaderd, in die zin dat het buiten de twee regelingen is gehouden. Wat betreft de budgettaire consequenties met betrekking tot dit onderdeel is verondersteld dat het financiële kader de bovengrens is voor de uitgaven, zodat verder geen analyse is gemaakt van de omvang van de vergoedingen (zie verder paragraaf 3.2.4).

¹ Bij de berekening van de budgettaire gevolgen van het Programma Beheer wordt echter van inflatie geabstraheerd, zodat de subsidiebedragen voor de gehele analyseperiode constant zijn.

Tabel 2.3 *Beheersvergoedingen in de regeling Agrarisch Natuurbeheer, per beheerspakket a) (in guldens per hectare)*

Beheerspakketten	Bedrag (in guldens per hectare per jaar gedurende 6 jaar)
Passief beheer:	
- buiten relatienotagebieden	200
- binnen relatienotagebieden	200
Graslandbeheer:	
- ontwikkelen kruidenrijk grasland	1.890
- instandhouden kruidenrijk grasland	2.120
- bont hooiland	2.380
- bonte weide	2.380
- landschappelijke waardevol grasland	760
Weidevogelbeheer:	
- maaidatum na 1 juni	620
- maaidatum na 8 juni	920
- maaidatum na 15 juni	1.220
- maaidatum na 22 juni	1.330
Bouwland:	
- faunaranden	3.720
- algemene akkerbouw/roulerend	940
- algemene akkerbouw/zonder chemische bestrijdingsmiddelen	1.300
- bijzondere akkerflora en -fauna/-randen	1.240
Inrichting	15.000

a) De in dit onderzoek gehanteerde pakketten hebben betrekking op één of meerdere gedetailleerdere pakketten uit de regeling.

2.4 Stelselvarianten

De budgettaire consequenties van de introductie van het Programma Beheer worden bepaald door twee stelselvarianten met elkaar te vergelijken. De ene stelselvariant is dat het Programma Beheer per 1 januari 2000 wordt ingevoerd en de andere is dat het Programma Beheer niet wordt ingevoerd en dat de huidige regelingen daarom doorlopen, waarbij wel rekening wordt gehouden met gedane toezeggingen aan gemeenten en de Terreinbeherende Organisaties.

Als het Programma Beheer wordt ingevoerd, betekent dat niet dat er geen financiële consequenties meer zijn van de bestaande regelingen. Een aantal regelingen loopt namelijk nog een of meerdere jaren door. Daarnaast zijn er nog bestaande verplichtingen op grond waarvan nog programma-uitgaven en uitvoeringswerkzaamheden moeten worden verricht. De bestaande verplichtingen worden meegenomen via een correctie binnen het financiële kader voor het Programma Beheer (zie paragraaf 3.3).

3. Uitgangspunten

3.1 Inleiding

Bij de berekening van de budgettaire consequenties van de introductie Programma Beheer moeten diverse veronderstellingen worden geformuleerd omtrent allerlei toekomstige ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen hebben betrekking op de diverse onderdelen van het conceptuele raamwerk (zie paragraaf 1.3), te weten:

- kwantitatieve en kwalitatieve ontwikkeling van het beheersareaal per beheerdersgroep vanaf de situatie in 2000 (de zogenaamde 'nulsituatie') naar de taakstelling voor het natuur-, bos- en landschapsbeleid;
- financieel kader;
- aantal aanvragen voor subsidie per regeling;
- tarieven uitvoering van het beleid en omvang van de activiteiten van de uitvoerende diensten;
- mogelijkheden voor cofinanciering door de Europese Unie;
- mogelijkheden voor financiering door middel van het Nationaal Groenfonds.

Dit hoofdstuk beschrijft voor deze aspecten de gehanteerde uitgangspunten. In het vervolg wordt steeds gesproken over drie regelingsonderdelen, te weten:

- Regeling natuurbeheer;
- Regeling Agrarisch Natuurbeheer;
- Landschap.

Landschap is als afzonderlijk onderdeel beschouwd omdat het een onderdeel is van beide regelingen.

3.2 Reikwijdte van de regelingen Natuurbeheer en Agrarisch Natuurbeheer

Om de budgettaire consequenties van het nieuwe stelsel te kunnen berekenen, moeten er aannames gedaan worden omtrent de kwantitatieve en kwalitatieve ontwikkeling van het beheersareaal bij de verschillende beheerdersgroepen. Uitgangspunt voor deze ontwikkelingen zijn de kwantitatieve en kwalitatieve taakstellingen van het natuur-, bos- en landschapsbeleid.

3.2.1 Taakstelling Natuur-, Bos- en Landschapsbeleid

In het rapport Ecosystemen in Nederland is de doelstelling van het natuurbeleid vertaald in kwantitatieve en kwalitatieve doelen met betrekking tot de situatie van de natuur in 2018. De beoogde oppervlakte natuur en bos in de Ecologische Hoofdstructuur in 2018 is

695.000 ha, de beoogde oppervlakte bos en landschap buiten de Ecologische Hoofdstructuur is 115.890 ha en de oppervlakte Witte gebied 62.300 ha ¹.

Het herleiden van deze algemene kwantitatieve taakstelling van het natuurbeleid tot een kwantitatieve taakstelling voor de onderdelen Natuurbeheer, Agrarische Natuurbeheer en Landschap van het Programma Beheer, gaat als volgt (zie tabel 3.1) ²:

- toerekenen taakstelling naar Natuurbeheer, Agrarisch Natuurbeheer en Landschap op grond van soort natuur;
- uitbreiden taakstelling met beleidsintensiveringen voor weidevogelbeheer en natuurbraak;
- correctie taakstellingen als gevolg van gegeven dat ganzenbeheer en natuurbraak (voorlopig) buiten het Programma Beheer worden gehouden c.q. via een aparte regeling worden benaderd;
- corrigeren van de aldus berekende taakstelling voor natuurbeheer op basis van bijlage 5 van het Programma Beheer ³ met de naar natuurdoeltypen uitgewerkte taakstelling die gehanteerd is (interne notitie LNV) bij de regeling natuurbeheer, versie 1998 (zie tabel 3.5, kolom a);

De aldus berekende taakstelling voor het Natuurbeheer is 472.918 ha, voor het Agrarisch Natuurbeheer, exclusief landschap, 110.000 ha en voor het landschapsbeheer 4.800 ha. De berekeningen met betrekking tot de budgetneutraliteit hebben geen betrekking op de beleidsintensiveringen.

---

¹ De doelsituatie in 2018 ligt vast. Aanpassing is een beleidswijziging, waar nu niet vanuit wordt gegaan. Het is overigens mogelijk dat deze taakstelling later op basis van de confrontatie met de provinciale doeltypenkaarten aanpassingen behoeft.

² De Regeling effectgerichte maatregelen bos- en natuurterreinen, onderdeel van de regeling Natuurbeheer is niet naar een oppervlaktetaakstelling te herleiden.

³ Bron: *Programma Beheer; het beheer van natuur, bos en landschap binnen en buiten de Ecologische Hoofdstructuur* (LNV, 20 juni 1997).

Tabel 3.1 Vertaling taakstellingen natuurbeleid naar taakstellingen voor de Regeling Natuurbeheer, de Regeling Agrarisch Natuurbeheer en beheer van Landschap (in hectares)

Soorten natuurgebieden	Totaal taakstellingen Natuurbeleid	Programma Beheer			Buiten progr. beheer
		natuur- beheer	agrarisch- beheer	landschaps- beheer	
<i>Ecologische hoofdstructuur</i>					
- bestaand bos	290.000	290.000	0	0	0
- bestaand natuur	163.500	163.500	0	0	0
- uitbreiding met reservaten	100.000	100.000	0	0	0
- uitbreiding met natuurontwikkeling	51.500	51.500	0	0	0
- uitbreiding met beheersgebieden	90.000	0	90.000	0	0
Totaal EHS	695.000	605.000	90.000	0	0
<i>Bos en Landschap (incl. NLP en RGS)</i>					
- bestaand bos	60.000	60.000	0	0	0
- bestaande natuur	36.500	36.500	0	0	0
Uitbreiding:					
- RGS-staatsbos	3.020	3.020	0	0	0
- RGS-recreatiebos	6.870	6.870	0	0	0
- PPS-bos-stadsgewesten	3.000	3.000	0	0	0
- LI-bos	3.000	3.000	0	0	0
- NLP in Landinrichting	1.500	0	0	1.500	0
- Overig landschap (LI)	1.000	0	0	1.000	0
- Flevoland	1.000	1.000	0	0	0
Totaal Bos en landschap	115.890	113.390	0	2.500	0
<i>Witte gebied (buiten de EHS)</i>					
- bestaand vrijwillig weidevogelbeheer te realiseren:	0	0	0	0	0
- bos op landbouwgrond	30.000	30.000	0	0	0
- landschapsverzorging	2.300	0	0	2.300	0
- landschapsplannen	0	0	0	0	0
- beheersgebied	10.000	0	10.000	0	0
- ganzenbeheer	20.000	0	0	0	20.000
- soorten beschermingsplannen	0	0	0	0	0
Totaal Witte gebied	62.300	30.000	10.000	2.300	20.000
<i>Beleidsintensivering PB:</i>					
- weidevogelbeheer	10.000	0	10.000	0	0
- natuurbraak	5.000	0	0	0	5.000
Totaal beleidsintensivering	15.000	0	10.000	0	5.000
Totaal taakstelling (bijlage 5 Programma Beheer)	888.190	748.390	110.000	4.800	25.000
Verschil met taakstelling uitgewerkt naar natuurdoeltypen conform regeling Natuurbeheer 1998 a)					
		6.554	0	0	-6.554
Gecorrigeerde totale taakstelling		741.836	110.000	4.800	31.554

a) Bron: Interne notitie LNV.

3.2.2 Reikwijdte Regeling Natuurbeheer

Om de reikwijdte van de Regeling Natuurbeheer te kunnen bepalen, zijn de volgende stappen doorlopen:

- kwalitatieve en kwantitatieve beschrijving van de taakstelling voor het natuur-, bos- en landschapsbeleid;
- eigendomsontwikkeling bij de diverse beheerdersgroepen;
- correctie van de landelijke taakstelling voor natuur-, bos- en landschapsbeleid voor het areaal van het Staatsbosbeheer;
- beschrijving van de 'nulsituatie' (situatie in 2000) per beheerdersgroep;
- bepaling van het om te vormen areaal bestaande natuur en bos;
- bepaling van het areaal (ook kwalitatief) nieuw te ontwikkelen areaal natuur en bos;
- bepaling van het areaal dat eventueel buiten de werkingssfeer van de regelingen valt.

Kwantitatieve en kwalitatieve beschrijving taakstelling

De kwantitatieve taakstelling voor het natuurbeheer van 741.836 ha is in het Programma Beheer vertaald naar afzonderlijke kwalitatieve taakstellingen voor de verschillende natuurdoelpakketten (zie tabel 3.5, kolom a). Van het totale areaal natuurbeheer zal bijvoorbeeld ongeveer 150.000 ha bestaan uit grootschalige natuur en ongeveer 250.000 ha uit multifunctioneel bos.

Eigendomsontwikkeling bij de beheerdersgroepen

Van de diverse beheerdersgroepen is de oppervlakte in 2000 bepaald die potentieel binnen de werkingssfeer van de nieuwe regelingen kan gaan vallen (tabel 3.3). Daarnaast moet de oppervlakte in 2018 (realisatie taakstelling) bepaald worden. Belangrijkste verandering bij het Programma Beheer is de introductie van het particulier natuurbeheer. Naast de verwerving van gronden door het SBB en de Natuurbeschermingsorganisaties is het nu mogelijk dat particulieren zelf hun terrein inrichten en gaan beheren. Dit heeft consequenties voor het areaal gronden dat als natuurontwikkelings- of reservaatgebied is begrensd en na verwerving en inrichting naar deze organisaties zou worden overgedragen (tabel 3.2). Uitgegaan is van 19.200 ha particulier natuurbeheer.

De 19.200 ha is gebaseerd op de 19.400 ha particulier natuurbeheer waarvoor in 1998 een begrotingsombuiging binnen het Ministerie van LNV heeft plaatsgevonden. Aangenomen is dat hiervan 200 ha via de Tijdelijke Regeling Particulier Natuurbeheer wordt gerealiseerd. Naast deze 19.200 ha particulier natuurbeheer is in de modelberekeningen uitgegaan van 26.000 ha particulier natuurbeheer in de vorm van nieuwe bossen. De 26.000 ha nieuwe bossen is gebaseerd op de landelijke taakstelling van 30.000 ha, gecorrigeerd voor het areaal van 4.000 ha dat inmiddels via de Regeling Stimulering Bosaanleg op Landbouwgronden is gerealiseerd.

In de modelberekeningen is ook uitgegaan van eigendomsverschuivingen door aankoop van bestaand bos en natuur door de terreinbeherende organisaties (en SBB). Daarvoor is dezelfde aanname gehanteerd als die bij de berekeningen in het kader van het Programma Beheer zijn toegepast in 1998 (zie tabel 3.3, rij c).

Tabel 3.2 Consequenties (indicatief) van particulier natuurbeheer op de door te leveren oppervlakte reservaat- en natuurontwikkelingshectares (in ha)

Particulier natuurbeheer	SBB	Natuurmonumenten	Provinciale landschappen
Reservaat (15.000)	-7.500	-3.750	-3.750
Natuurontwikkeling (4.200)	-2.100	-1.050	-1.050

Voor de bepaling van de oppervlakte van SBB in 2018 is als referentiejaar het eigendom in 1990 gehanteerd, omdat vanaf dat moment de verwerving van gronden vanuit de RBON is gestart. Daarbij zijn de nieuw te verwerven gronden, met een correctie door het particulier natuurbeheer opgeteld (tabel 3.3).

Bij de Terreinbeherende organisaties is van een andere systematiek uitgegaan, omdat het noodzakelijk is een reële inschatting te kunnen maken van de nog in te richten verworven gronden, omdat dit via de Regeling Natuurbeheer gaat lopen. De opgaven van de nulsituatie in 1997 en 1998 door deze organisaties ten behoeve van het Programma Beheer zijn hiervoor gebruikt. Kanttekening bij deze opgaven is dat zij een grove benadering zijn op basis van een zo goed mogelijke inschatting op dat moment. Pas de komende jaren zal de nulsituatie echt bekend worden. Nauwkeurige opgaven waren er niet omdat ten tijde van het opstellen en toepassen van het rekenmodel gelijktijdig gewerkt werd aan de nieuwe pakketten.

Deze opgaven worden hier gebruikt om een onderschatting van het areaal te voorkomen. Vanuit de nieuwe regelingen zullen deze organisaties vermoedelijk een groter areaal onder de regeling brengen dan thans het geval is. De bossen die zij verworven hadden van gemeenten, maar niet onder de Regeling TBO konden brengen, zullen nu naar verwachting wel worden ingebracht. Ook kunnen zij gronden die zij zonder overheidssubsidies verwerven voor meer onderdelen van de Regeling Natuurbeheer binnen de regeling brengen (zie figuur 2.2 paragraaf 2.3). Voor pachters van deze organisaties is het nu eveneens mogelijk gebruik te maken van de regeling Agrarisch Natuurbeheer. Op basis van de SGR gegevens per 1 januari 1998 is in overleg met DLG ¹ een inschatting gemaakt van de nog in te richten en door te leveren hectares aan deze organisaties.

¹ Persoonlijke mededeling dhr. Kalkhoven.

Tabel 3.3 Eigendomsontwikkeling bij de diverse beheerdersgroepen, uitgaande van 19.200 ha particulier natuurbeheer (in ha)

	Staatsbos- beheer	Natuur- monumenten	Provinciale landschappen	Particulieren	Gemeenten	Totaal
a. Eigendom 1990 (binnen regeling)	191.863					313.914
b. Eigendom 1998 (NM en PL volgens verdeling areaal over pakketten 1998, overige volgens regeling FBB)		78.180 (in reg. TBO: 65.738)	77.847 (in reg. TBO: 68.283)	88.479	48.688	137.167
c. Bij verwerving bestaand bos en natuur	2.200	5.448	5.448	-13.096		0
d. Nieuw bos				26.000		26.000
e. RSG staatsbos	3.020					3.020
f. RSG recreatiebos	3.435				3.435	6.870
g. PPS-bos					3.000	3.000
h. LI-bos	1.500	750	750			3.000
i. Flevoland	1.000					1.000
j. Bij: reservaat (vanaf 1990)	42.500	21.250	21.250	15.000		100.000
k. Bij: natuurontwikkeling (vanaf 1990)	23.400	11.950	11.950	4.200		51.500
l. Nog per 1 januari 1998 door te leveren reservaat	25.250	12.625	12.625	15.000		65.500
m. Nog per 1 januari 1998 door te leveren natuur- ontwikkelingsgebied	20.400	10.200	10.200	4.200		45.000
Totaal in eigendom	268.918 (a t/m k)	107.203 (b t/m i + l + m)	106.870 (b t/m i + l + m)	120.583 (b t/m i + l + m)	55.123 (b t/m i + l + m)	

Correctie taakstelling voor het areaal Staatsbosbeheer

Van het areaal natuur wordt een (groot) deel beheerd door het Staatsbosbeheer (SBB). Aangezien met het SBB een afzonderlijk regeling, via een Kaderbrief van het Ministerie van LNV, wordt getroffen voor wat betreft de oppervlakte onder beheer en de vergoedingen daarvoor, dient de taakstelling voor het natuurbeheer te worden gecorrigeerd voor dat deel dat door SBB zal worden gerealiseerd (tabel 3.5). Het areaal en de kwaliteit natuur in beheer bij Staatsbosbeheer in 2018 is berekend op basis van:

- het areaal in beheer in 1990, in welk jaar immers een start is gemaakt met de verwerving via reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden;
- een voor het areaal particulier natuurbeheer (19.200 ha) gecorrigeerde uitbreiding van het areaal reservaat- en natuurontwikkelingsgebied en het bosareaal;

- de omvorming van bestaande natuurterreinen naar het natuurdoelpakket Grootchalige natuur;
- concept-offerte 1999 met verdeling naar natuurdoelpakketten.

In de concept-offerte van SBB voor 2000 staat voor het beheersareaal van SBB (189.045 ha) een toedeling naar natuurdoelpakketten van SBB voor 2000. Deze toedeling betekent dat hiernaar gestreefd wordt in de komende 10 jaar. Het is een geplande toedeling en dus niet de nulsituatie (persoonlijke mededeling A. van Kampen, 1999). De nulsituatie moet voor het SBB nog worden bepaald. De oppervlakte natuur dat SBB in 2018 in beheer zal hebben, is bij 19.200 ha particulier natuurbeheer gesteld op 268.919 ha (zie tabel 3.3).

Wat betreft het om te vormen areaal is met het SBB (persoonlijke mededeling E. de Hullu, 1999) nagegaan binnen welke natuurdoelpakketten kansrijke situaties aanwezig zijn voor omvorming naar het A-spoor (grootchalige natuur). Op basis hiervan is het areaal om te vormen natuur bepaald op 32.832 ha. Kanttekening daarbij is dat dit een zeer grove aanname is, die geheel afhankelijk is van de mogelijkheden ter plaatse. Planologie, infrastructuur, medegebruik en (bestuurlijk) draagvlak zijn factoren die bij de uiteindelijke realisatie een rol spelen. Bij de omvorming is zowel rekening gehouden met de aanwezige oppervlakte als de gewenste oppervlakte in de taakstelling, als de uitgangspunten die de Nota Ecosystemen in Nederland hanteert voor uitbreiding en omvorming.

Uitgegaan is van een realisatie van 50% van het A-spoor, dat wil zeggen grootchalige natuurontwikkeling, (circa 151.000 ha) door SBB. Een deel wordt gerealiseerd uit bestaande natuur een ander deel door aanleg van natuurontwikkelingsgebieden. Bij de uitbreiding van het areaal is vervolgens gekeken naar die taakstellingen waar een forse uitbreiding gerealiseerd moet worden, mede met het oog op het gering aanwezige areaal in de (aangenomen) nulsituatie bij de overige doelgroepen. Impliciete veronderstelling is dat hierop beter gestuurd kan worden bij het Staatsbosbeheer.

De resterende taakstelling voor het areaal natuurbeheer in 2018 is dus 472.917 ha, onderverdeeld in taakstellingen voor de verschillende natuurdoelpakketten (zie tabel 3.5, kolom c). Door deze taakstelling te vergelijken met de arealen per doelpakket die beheerders nu in beheer hebben (de zogenaamde nulsituatie), kan een scenario beschreven worden voor de ontwikkeling van natuurdoelpakketten gedurende de periode 2000 tot en met 2018.

Nulsituatie beheerders

Om de nulsituatie te bepalen, zijn in 1997 door de directie Natuurbeheer van het Ministerie van LNV aan de beheerders opgaven van de nulsituatie gevraagd op basis van het toen ontwikkelde stelsel van natuurdoelpakketten (tabel 3.5). Dit heeft geleid tot een voorlopige opgave. Veel beheerders hadden (en hebben) namelijk nog geen goed beeld van hun nulsituatie. Verondersteld wordt dat de kwalitatieve inschatting van de nulsituatie te hoog is, met andere woorden dat veel nu onder de pluspakketten gerangschikte natuur feitelijk nog zit op het kwaliteitsniveau van het basispakket.

Voor de Provinciale landschappen heeft in oktober 1998 een nieuwe quick scan plaatsgevonden. De quick scan van de Terreinbeherende organisaties is met al zijn beperkingen als vertrekpunt gehanteerd. De niet toebedeelde oppervlakte in beheer bij de

Provinciale landschappen is grotendeels toegerekend aan het pakket botanisch grasland, heide en weidevogelgrasland, omdat daarmee geen onderschatting van de beheersbijdrage plaatsvindt. Dit is ook voor Natuurmonumenten gebeurd. Voor beide organisaties geldt dat het areaal in 2000 circa 10.000 ha hoger kan komen te liggen dan nu via de regeling Terreinbeherende Organisaties gesubsidieerd wordt (zie tabel 3.3, rij b). Deze aanname in de modelberekening is hierdoor eerder een over- dan onderschatting van het subsidiabele areaal (tabel 3.5).

Bij de particulieren is de eerdere opgave van de Unie van Bosgroepen (1997) gecorrigeerd naar de oppervlakte die momenteel in de regeling Functiebeloning bos en natuurterrein zit. Het bosareaal is verdeeld over het areaal multifunctioneel bos met en zonder hoge natuurwaarden. De oppervlakte van de gemeenten is op de regeling Functiebeloning gebaseerd. Het areaal natuur bij gemeenten is aan het doelpakket heide toegerekend.

Omvorming bestaande natuur

Er is sprake van 2 typen omvorming:

- omvorming van basis naar pluspakket;
- omvorming van bestaande natuur naar het A-spoor uit het rapport *Ecosystemen in Nederland* (A-pakket).

Het is niet goed mogelijk een inschatting te maken van de omvang van de omvorming van het basis- naar het pluspakket. Dit hangt samen met de grove inschatting van de nulsituatie bij de beheerders. Daarbij komt dat bij deze inschatting waarschijnlijk een groot areaal, dat feitelijk tot het basispakketniveau behoort, tot de pluspakketten is gerekend. Daarmee is de inschatting van de beheersvergoeding over de 19 jaren van 2000-2018 vermoedelijk een overschatting. Verondersteld wordt dat de kosten die anders in deze omvorming zouden gaan zitten wegvallen tegen deze overschatting van de beheerskosten.

De omvorming van bestaande natuur naar het A-spoor vindt alleen plaats binnen de terreinen van de terreinbeherende organisaties (en het Staatsbosbeheer). Daarbij is vooral omvorming aan die pakketten toegerekend waar een surplus ten opzichte van de taakstelling aanwezig is, maar waar ook *Ecosystemen in Nederland* omvorming gewenst acht. Hieruit blijkt dat het areaal bos dat omgevormd kan worden bij de grote beheerders veel kleiner is (slechts een derde) dan aangenomen in het rapport *Ecosystemen in Nederland*.

Een aanzienlijk deel van het bestaande bos valt nu buiten de subsidieregelingen. Vermoedelijk is bij de bepaling van het omvormingsareaal in *Ecosystemen in Nederland* niet naar de eigendomssituatie gekeken. Ook is geen omvorming opgenomen van die natuurdoelpakketten waarvan redelijkerwijs niet verwacht mag worden dat het huidige areaal ten opzichte van de taakstelling af moet nemen, omdat ze zeldzaam zijn (kalkgrasland, hoogveen, bloemdijken) of het maatschappelijk niet geaccepteerd wordt dat ze (grootschalig) omgevormd worden (akkerkruiden, grienden, meren, plassen en nevengeulen). Voor het doorrekenen van de consequenties van de omvorming naar het A-pakket is in samenspraak met SBB (persoonlijke mededeling Holtland en Sinke, 1999) een aanname met betrekking tot de kosten gemaakt (tabel 3.4). Daarbij is een eenmalige

vergoedingencomponent onderscheiden voor het verwijderen van wegen, aanpassen van de hydrologie en eventueel aanplant van 10% inheemse bomen en struiken en een aangepaste beheersvergoeding gedurende de eerste jaren na de eenmalige ingreep. Indien de uitgangssituatie bos was is deze periode 12 jaar (2 tijdvakken) met een vergoeding voor het Natuurbospakket.

In alle andere situaties is dit de vergoeding gedurende 6 jaar (1 tijdvak) behorend bij het natuurdoelpakket van herkomst. De eenmalige vergoeding is niet aan alle doelpakketten toegekend of omdat zij niet in aanmerking komen voor wijziging naar het A-pakket, of omdat de maatregelen daar naar verwachting niet van toepassing zijn.

Tabel 3.4 Gehanteerde vergoedingen voor omvorming naar het A-pakket (grootschalige natuur)

Natuurdoelpakket	Omgevormde natuur		
	Eenmalige vergoeding in geval van omvorming naar Grootschalige natuur (in guldens per hectare)	Aantal jaren beheersvergoeding behorend bij doelpakket van herkomst a)	Beheersvergoeding in volgende jaren na het omvormingsbeh. (in gld. per hectare)
1.0 Grootschalige natuur	n.v.t.	n.v.t.	61
2.0 Plas, meer en ven	0	n.v.t.	n.v.t.
2.1 Soortenrijke plas	0	n.v.t.	n.v.t.
2.2 Soortenrijk ven	0	n.v.t.	n.v.t.
3.1 Soortenrijke beek en rel	0	n.v.t.	n.v.t.
4.0 Moeras	0	n.v.t.	n.v.t.
4.1 Trilveen, veenheide + ven	0	n.v.t.	n.v.t.
4.2 Oude rietruigte	0	n.v.t.	n.v.t.
5.0 Rietcultuur	0	n.v.t.	n.v.t.
5.1 Veenmosrietland + moeras	0	n.v.t.	n.v.t.
6.0 Botanisch grasland	4.500	6	61
6.1 Wintergasten	0	n.v.t.	n.v.t.
6.2 Nat schraalland	4.500	6	61
6.3 Droog schraalland	4.500	6	61
6.4 Bloemdijk	0	n.v.t.	n.v.t.
7.1 Soortenrijk stuifzand	0	n.v.t.	n.v.t.
8.0 Heide	4.500	6	61
8.1 Natte heide	4.500	6	61
8.2 Droge heide	4.500	6	61
9.0 Struweel	0	n.v.t.	n.v.t.
10.0 Hoogveen	0	n.v.t.	n.v.t.
10.1 Soortenrijk hoogveen	0	n.v.t.	n.v.t.
11.0 Akker	0	n.v.t.	n.v.t.
12.1 Soortenrijk grasland	0	n.v.t.	n.v.t.
12.2 Zeer soortenrijk grasland	0	n.v.t.	n.v.t.
13.0 Multifunctioneel bos	4.500	12	61
13.1 Multifunct. bos + hoge nw.	4.500	12	61
13.2 Natuurbos	4.500	12	61
13.3 Hakhout	4.500	12	61
13.4 Griend en essen	4.500	12	61
13.5 Middenbos	0	n.v.t.	n.v.t.

a) Geldt niet voor de bospakketten, daar is gerekend met de vergoeding voor het natuurbospakket gedurende het overgangsbeheer. Noot: de beheersvergoedingen voor de Provinciale landschappen bedragen 50 of 100%, afhankelijk van de variant. De eenmalige omvormingsvergoeding is voor de Provinciale landschappen wel volledig meegerekend.

Tabel 3.5 Nulsituatie in 2000 en gecorrigeerde taakstelling voor 2018 (in ha)

Natuurdoelpakket	Taakstelling Natuur- beheer 2018 (a)	Areaal SBB 2018 (b)	Rest- taak- stelling 2018 (c=a-b)	Areaal NM 2000 (d)	Areaal PL 2000 (e)	Areaal particulier 2000 (f)	Areaal gem. 2000 (g)	Taak- stelling 2000 t/m 2018 (h= c-d-e-f-g)
1.0 Grootschalige	151.450	76.005	75.445	20.400	20.939	460	0	33.646
2.0 Plas, meer en ven	0	0	0	0	0	0	0	0
2.1 Soortenrijke plas	2.000	829	1.171	8.600	1.355	5	0	-8.789
2.2 Soortenrijk ven	1.450	489	961	170	257	295	0	239
3.1 Soortenrijke beek en rel	166	66	100	100	9	0	0	-9
4.0 Moeras	1.000	0	1.000	200	131	0	0	669
4.1 Trilveen, veenheide + ven	800	374	426	150	77	0	0	199
4.2 Oude rietruigte	1.000	3.413	-2.413	500	1.979	20	0	-4.912
5.0 Rietcultuur	1.500	398	1.102	1.400	66	0	0	-364
5.1 Veenmosrietland + moeras	200	0	200	100	64	0	0	36
6.0 Botanisch grasland	49.000	22.101	26.899	9.700	12.938	1.380	0	2.881
6.1 Wintergasten	30.000	4.142	25.858	0	0	0	0	25.858
6.2 Nat schraalland	18.600	6.549	12.051	2.400	3.999	33	0	5.619
6.3 Droog schraalland	8.070	3.378	4.692	1.010	608	150	0	2.924
6.4 Bloemdijk	100	7	93	150	72	0	0	-129
7.1 Soortenrijk stuifzand	2.000	528	1.472	400	413	250	0	409
8.0 Heide	27.000	12.357	14.643	2.200	2.000	0	7.235	3.208
8.1 Natte heide	7.300	4.666	2.634	2.000	940	795	0	-1.101
8.2 Droge heide	7.500	4.949	2.551	1.500	1.056	11.715	0	-11.720
9.0 Struweel	8.000	3.268	4.732	600	328	280	0	3.524
10.0 Hoogveen	0	0	0	0	0	0	0	0
10.1 Soortenrijk hoogveen	3.100	1.558	1.542	1.500	191	0	0	-149
11.0 Akker	50	815	-765	700	357	2	0	-1.824
12.1 Soortenrijk grasland	40.000	10.500	29.500	2.000	6.197	150	0	21.153
12.2 Zeer soortenrijk grasland	6.550	2.000	4.550	2.000	161	0	0	2.389
13.0 Multifunct. bos	255.000	70.614	184.386	0	9.522	40.169	41.453	93.242
13.1 Multifunct. bos + hoge nw.	50.000	351	49.649	6.200	10.846	32.600	0	3
13.2 Natuurbos	32.000	16.638	15.362	12.500	3.036	0	0	-174
13.3 Hakhout	300	438	-138	400	61	0	0	-599
13.4 Griend en essen	300	181	119	300	245	175	0	-601
13.5 Middenbos	37.400	22.305	15.095	1.000	0	0	0	14.095
Totaal natuur	741.836	268.919	472.917	78.180	77.847	88.479	48.688	179.723

Noot: de door de terreinbeherende organisaties niet aan een natuurdoelpakket toegerekende oppervlakte is verdeeld onder de pakketten 6.0, 6.2, 8.0 en 12.1.

Ontwikkeling en inrichting nieuwe natuur- en bosterreinen

In tabel 3.6 staat het in de modelberekening toegepaste ontwikkelingsscenario van de natuur vanaf de nulsituatie tot en met de taakstelling per beheerdersgroep uitgewerkt. Het nog door te geven en in te richten areaal reservaat- en natuurgebied is gebaseerd op de cijfers met betrekking tot de realisatie van het Structuurschema Groene Ruimte per 1 januari 1998. Daaruit blijkt dat bij de natuurontwikkelingsgebieden de achterstand het grootst is. De Natuurbalans laat zien dat de ontwikkeling van grootschalige natuurgebieden achterblijft.

Beleidsmatig ligt hier een hoge prioriteit. Voor Natuurmonumenten en de Provinciale landschappen zijn de natuurontwikkelingshectares (gemiddelde inrichtingskosten 10.000 gulden per hectare) daarom grotendeels toegedeeld aan de ontwikkeling van het A-pakket en de resterende hectares aan de ontwikkeling van de pakketten struweel en nat schraalland (tabel 3.7). Dit ligt zowel kwalitatief als kwantitatief in de lijn van het rapport Ecosystemen in Nederland dat de basis voor de taakstelling in bijlage 5 van het Programma Beheer is geweest. De overige hectares reservaatgebied (gemiddelde inrichtingskosten 1.500 gulden per hectare) zijn voor deze organisaties (op basis van een 50-50%-verdeling) toebedeeld aan die pakketten waar met de uitbreiding de taakstelling verder gerealiseerd kan worden. Dit betreft vooral ook de moeilijk te realiseren kwetsbare natuurdoelpakketten.

De uitbreiding bij particulieren bestaat enerzijds uit de 19.200 ha particulier natuurbeheer (van de begrotingsombuiging) en anderzijds uit de nog te realiseren oppervlakte bosuitbreiding (26.000 ha). Bij het laatste areaal is uitgegaan van uitbreiding met alleen blijvend bos, gezien de ontwikkelingen over de afgelopen jaren. Bij de toedeling van de nieuwe natuur is zoveel mogelijk in aansluiting op de Terreinbeherende organisaties gekeken voor welke pakketten nog ruimte is ten opzichte van de taakstelling.

Daarbij is ook gekeken naar een zo groot mogelijke spreiding over de natuurdoelpakketten om geen onderschatting van de beheerslasten te krijgen. Ook de uitbreiding van het areaal natuurontwikkelingsgebied bij de particulieren is zoveel mogelijk gelegd bij de natte schraallanden en struweel. De areaaluitbreiding bij gemeenten bestaat geheel uit nieuw bos (stadsgewesten en Randstadgroenstructuur). Een deel is daarvan is reeds gerealiseerd. In tabel 3.7 worden de kosten weergegeven waarmee gerekend is in het model. De hogere inrichtingskosten bij bepaalde pakketten hebben betrekking op de natuurontwikkelingshectares. De rijksvergoeding van deze kosten bedraagt voor terreinen van de terreinbeherende organisaties 50%. Voor het particulier natuurbeheer is dit afhankelijk van de organisatie aan wie de begrenste gronden aanvankelijk toebedeeld waren. Volgens de verdeling die in tabel 3.2 staat weergegeven is de rijksbijdrage gezien het relatief grote aandeel SBB-gronden 75% van de totale kosten (zie ook bijlage 1).

Particulieren kunnen bij de omzetting van hun grond naar natuur of bos een vergoeding voor de waardedaling van de grond krijgen. Dit heet de functieveranderings-toeslag. Dit is een vast bedrag per regio (naar gemeenten onderscheiden in de regeling). In het model is gerekend met 2 varianten: met 2.300 gulden per hectare per jaar (gemiddelde van alle regio's) en 1.900 gulden per hectare per jaar. In het geval van natuurontwikkeling is de procentuele bijdrage (75%) van het rijk vergelijkbaar met die bij de inrichtingskosten (zie aldaar). Bij bosaanleg door particulieren is de rijksbijdrage 100%.

Tabel 3.6 Ontwikkelingsscenario per natuurdoelpakket gedurende 2000 tot en met 2018 naar taakstellingen voor omvorming van bestaande natuur en ontwikkeling en inrichting van nieuwe natuur, per beheedersgroep (in ha)

Natuurdoelpakket	Omvorming naar A-pakket		Nieuw te ontwikkelen				niet via subsidie (g=kolom h uit tabel 3.5 som van a tot en met f)
	NM (a)	PL (b)	NM (c)	PL (d)	Part. (e)	Gem. (f)	
1.0 Grootschalige natuur	11.009	9.614	7.500	7.500	0	0	-1.977
2.0 Plas, meer en ven	0	0	0	0	0	0	0
2.1 Soortenrijke plas	-4.574	-1.274	0	0	0	0	-2.941
2.2 Soortenrijk ven	0	0	111	111	0	0	17
3.1 Soortenrijke beek en rel	0	0	0	0	0	0	-9
4.0 Moeras	0	0	334	334	0	0	1
4.1 Trilveen, veenheide + ven	0	0	100	100	0	0	-1
4.2 Oude rietruigte	-375	-1.430	0	0	0	0	-3.107
5.0 Rietcultuur	-364	0	0	0	0	0	0
5.1 Veenmosrietland + moeras	0	0	0	0	0	0	36
6.0 Botanisch grasland	-2.362	-3.282	1.512	1.512	5.500	0	1
6.1 Wintergasten	0	0	3.000	3.000	2.000	0	17.858
6.2 Nat schraalland	-136	-137	1.465	1.465	2.977	0	-15
6.3 Droog schraalland	-600	-452	1.000	1.000	2.000	0	-24
6.4 Bloemdijk	0	0	0	0	0	0	-129
7.1 Soortenrijk stuifzand	0	0	193	193	23	0	0
8.0 Heide	0	0	1.000	1.000	2.500	0	-1.292
8.1 Natte heide	-748	-353	0	0	0	0	0
8.2 Droge heide	-900	-890	0	0	0	0	-9.930
9.0 Struweel	0	0	1.512	1.512	500	0	0
10.0 Hoogveen	0	0	0	0	0	0	0
10.1 Soortenrijk hoogveen	0	0	0	0	0	0	-149
11.0 Akker	0	0	0	0	0	0	-1.824
12.1 Soortenrijk grasland	0	0	3.798	3.798	2.000	0	11.557
12.2 Zeer soortenrijk grasland	0	0	900	900	700	0	-111
13.0 Multifunctioneel bos	0	0	750	750	26.000	6.435	59.307
13.1 Multifunct. bos + hoge nw.	0	0	0	0	1.000	0	-997
13.2 Natuurbos	-400	-1.535	400	400	0	0	961
13.3 Hakhout	-300	-61	0	0	0	0	-238
13.4 Griend en essen	-250	-200	0	0	0	0	-151
13.5 Middenbos	0	0	0	0	0	0	14.095
Totaal natuur	0	0	23.575	23.575	45.200	6.435	80.938

Tabel 3.7 Gemiddelde eenmalige inrichtingsvergoedingen¹ in de regeling Natuurbeheer, per doelpakket en beheerder (in (procenten van) gulden per ha)

Natuurdoelpakket	Inrichtingsvergoeding	Rijksbijdrage beheerder (%)		
		Natuurmonumenten	Provinciale landschappen	Particulieren
1.0 Grootschalige natuur	10.000	50	50	75
2.0 Plas, meer en ven	1.500	50	50	75
2.1 Soortenrijke plas	1.500	50	50	75
2.2 Soortenrijk ven	1.500	50	50	75
3.1 Soortenrijke beek en rel	1.500	50	50	75
4.0 Moeras	1.500	50	50	75
4.1 Trilveen, veenheide + ven	1.500	50	50	75
4.2 Oude rietruigte	1.500	50	50	75
5.0 Rietcultuur	1.500	50	50	75
5.1 Veenmosrietland + moeras	1.500	50	50	75
6.0 Botanisch grasland	1.500	50	50	75
6.1 Wintergasten	1.500	50	50	75
6.2 Nat schraalland	10.000	50	50	75
6.3 Droog schraalland	1.500	50	50	75
6.4 Bloemdijk	1.500	50	50	75
7.1 Soortenrijk stuifzand	1.500	50	50	75
8.0 Heide	1.500	50	50	75
8.1 Natte heide	1.500	50	50	75
8.2 Droge heide	1.500	50	50	75
9.0 Struweel	10.000	50	50	75
10.0 Hoogveen	1.500	50	50	75
10.1 Soortenrijk hoogveen	1.500	50	50	75
11.0 Akker	1.500	50	50	75
12.1 Soortenrijk grasland	1.500	50	50	75
12.2 Zeer soortenrijk grasland	1.500	50	50	75
13.0 Multifunctioneel bos	4.000	50	50	100
13.1 Multifunct. bos met hoge natuurwaarde	4.000	50	50	100
13.2 Natuurbos	4.000	50	50	100
13.3 Hakhout	4.000	50	50	100
13.4 Griend en essen	4.000	50	50	100
13.5 Middenbos	4.000	50	50	100

Bron: DLG.

¹ De hogere vergoedingen (10.000 gulden per hectare) zijn gekoppeld aan de doelpakketten waar ook het Rapport Ecosystemen in Nederland dit instrument wil koppelen. Deze aanname stemt ook kwantitatief overeen met de nog in te richten hectares (circa 24.500 ha).

Tabel 3.8 Vergoeding voor functieverandering voor particulieren in regeling Natuurbeheer

Object vergoeding	Bedrag (gld.)	Percentage Rijksbijdrage van bedrag	Tijdvak van vergoeding
Compensatie van inkomensderving voor nieuwe natuur	1.900 2.300	75	30 jaar
Compensatie van inkomensderving voor nieuw blijvend bos	1.900 2.300	100	30 jaar

Areaal buiten werkingssfeer Programma beheer

Een deel van de oppervlakte natuur valt buiten de werkingssfeer van de regeling natuurbeheer. Dit hangt onder meer samen met de oppervlakte bos en natuurterrein dat in beheer is bij provincies (bos 2.500 ha), Defensie (40.000 ha, waarvan 80% binnen de EHS), Domeinen, waterschappen en waterleidingbedrijven, met het huidige bezit van de beheerders en de (gesubsidieerde) taakstellende uitbreiding via reservaat en natuurontwikkeling, maar ook het feit dat lang niet alle bos- en natuureigenaren nu gebruik van de subsidieregelingen (kunnen) maken.

Deze totale oppervlakte wordt geschat op ongeveer 80.000 ha. Er wordt bij de modelberekeningen geen rekening gehouden met de mogelijkheid dat een deel van deze hectares gedurende de periode 2000 tot en met 2018 door de natuurbeheerders wordt aangekocht.

Samenvattend

De opbouw en samenstelling van de totale oppervlakte natuur (in hectares) dat binnen de regeling Natuurbeheer valt, is in tabel 3.9 samenvattend weergegeven.

Tabel 3.9 Opbouw en samenstelling taakstelling regeling Natuurbeheer

Onderdeel natuur	Taakstelling (in ha)
<i>Taakstelling in 2018</i>	
a. Ecologische Hoofdstructuur (EHS)	605.000
b. Bos en landschap (incl. NLP en RGS)	115.890
c. Witte gebied (buiten EHS), exclusief Ganzenbeheer	42.300
d. Beleidsintensivering Programma Beheer (PB) m.b.t. weidevogelbeheer	10.000
e. Correctie. i.v.m. verschil met bijlage 5 PB	6.554
f. = a + b + c + d - e = gecorrigeerde totale taakstelling voor natuurbeheer in 2018	741.836
g. In beheer bij Staatsbosbeheer in 2018	268.919
h. = f - g = Resttaakstelling PB	472.917
<i>Waarvan binnen werkingssfeer PB</i>	
Areeal natuur in 2000:	
i. Natuurmonumenten	78.180
j. Provinciale landschappen	77.847
k. Particulieren	88.479
l. Gemeenten	48.688
m. = i + j + k + l = totaal areaal natuur in 2000 bij beheerders die binnen werkingssfeer PB vallen	293.194
<i>Areeal dat gedurende 2000 tot en met 2018 nieuw zal worden ontwikkeld en ingericht:</i>	
n. Natuurmonumenten	23.575
o. Provinciale landschappen	23.575
p. Particulieren	45.200
q. Gemeenten	6.435
r. = n + o + p + q = Totaal te ontwikkelen natuur	98.785
s. = m + r = Totaal areaal binnen werkingssfeer PB	391.979
<i>Om te vormen bestaande natuur en bos naar grootschalige natuur:</i>	
t. Door Natuurmonumenten	11.009
u. Door Provinciale landschappen	9.614
v. = h - s = Areeal buiten werkingssfeer PB	80.938

3.2.3 Reikwijdte Regeling Agrarisch Natuurbeheer

Voor de regeling Agrarisch Natuurbeheer is de globale taakstelling een oppervlakte van ongeveer 110.000 ha (zie tabel 3.1). Deze taakstelling is in het beleid niet vertaald naar taakstellingen voor de verschillende beheerspakketten. Om toch te kunnen werken met kwantitatieve doelstellingen per beheerspakket zijn schattingen gemaakt van het aandeel van de verschillende beheerspakketten in de gehele regeling (zie tabel 3.10).

Tabel 3.10 Taakstelling van de regeling Agrarisch Natuurbeheer vertaald naar berekende taakstellingen per beheerspakket a) (in ha)

Beheerspakketten	Verondersteld aandeel in de taakstelling (%)	Berekende taakstelling (in ha)
Passief beheer:		
- buiten relatienotagebieden	n.v.t.	8.959
- binnen relatienotagebieden	n.v.t.	13.333
Graslandbeheer:		
- ontwikkelen kruidenrijk grasland	10,0	8.667
- instandhouden kruidenrijk grasland	10,0	8.667
- bont hooiland	1,5	1.300
- bonte weide	1,5	1.300
- landschappelijke waardevol grasland	10,0	8.667
Weidevogelbeheer:		
- maaidatum na 1 juni	13,0	11.267
- maaidatum na 8 juni	6,0	5.200
- maaidatum na 15 juni	33,0	28.600
- maaidatum na 22 juni	7,0	6.067
Bouwland:		
- faunaranden	0,4	347
- algemene akkerbouw/roulerend	3,4	2.903
- algemene akkerbouw/zonder chemische bestrijdingsmiddelen	3,4	2.903
- bijzondere akkerflora en -fauna/-randen	0,9	780
Totaal agrarisch natuurbeheer	100	109.859

a) De in dit onderzoek gehanteerde pakketten hebben betrekking op één of meerdere gedetailleerdere pakketten uit de regeling.

Bron: DLG.

3.2.4 Reikwijdte Regeling Landschap

Met betrekking tot de Regeling Landschap is er geen inhoudelijke taakstelling. Wel is er een financiële restrictie op de te verlenen vergoedingen. In dit project wordt verondersteld dat de programma-uitgaven voor het thema landschap gelijk zijn aan het financieel kader. Ten behoeve van de bepaling van de hoogte van de uitvoeringskosten, zijn overigens wel veronderstellingen geformuleerd over het aantal aanvragen voor een vergoeding voor landschapsbeheer (zie paragraaf 3.5).

3.3 Financieel kader

3.3.1 Functies financieel kader

Het financiële kader vervult twee functies, namelijk:

- die van een verzameling van beschikbare budgetten voor de verschillende maatregelen per stelsel;
- als referentiekader voor de bepaling van de budgetneutraliteit van het nieuwe stelsel (te weten het Programma Beheer).

Deze functies kan het financiële kader alleen dan goed vervullen wanneer aangenomen kan worden dat de beschikbare budgetten voldoende zijn om met het huidige stelsel de natuurdoelstellingen te realiseren. Aangezien er geen zekerheid is omtrent de toereikendheid van de huidige budgetten in het huidige stelsel, kan het huidige financiële kader niet zomaar als referentiekader bij de bepaling van de budgetneutraliteit worden genomen. De opdracht is immers niet om een stelsel van natuurbeleidsmaatregelen te maken dat betaald kan worden uit de huidige begroting, maar om een stelsel te maken dat in ieder geval niet duurder is dan het huidige stelsel. Bij de bepaling van de budgetneutraliteit zal dus niet zozeer gekeken moeten worden naar de financiële effecten in vergelijking met het financiële kader, maar naar de financiële effecten bij het Programma Beheer in vergelijking met het huidige stelsel.

3.3.2 Uitgangspunten en uitkomsten

De vrije financiële ruimte voor het Programma Beheer is bepaald op basis van de begroting en de reeds bestaande financiële verplichtingen (de zogenaamde uitfinanciering) van de bestaande regelingen en een aantal correcties en aanvullingen daarop ¹. Het financieel kader voor de regeling Agrarisch Natuur, exclusief landschap, is opgebouwd uit de begrotingen voor de RBON, extrapolaties en een correctie (zie tabel 3.11).

In het budget van de RBON-regeling wordt jaarlijks 9,2 mln. toegerekend aan landschapsbeheer (eindrapport Projectgroep Landschapsprogramma, 1999). Van de vrije Kasbudgetruimte vanaf het jaar 2001 worden als aanname de volgende bedragen toegerekend: 2 mln. in 2001, 3 mln. in 2002, 4 mln. in 2003, 6 mln. in 2004 en 9,2 mln. voor de jaren 2005 en verder. Deze bedragen zijn in tabel 3.11 verwerkt onder de noemer 'Correctie voor middelen voor landschapsbeheer' en in tabel 3.13 onder de noemer 'Uit correctie budget Agrarisch NB'. De kasuitfinanciering voor de RBON-regeling stopt in het jaar 2006 met een bedrag van 443.000.

Het financieel kader voor het onderdeel Landschap, dat onderdeel uitmaakt van beide regelingen, is bepaald op basis van het kader voor de LVZ (bijdrageregeling landschapsverzorging), ICES-gelden voor landschap en een deel van het budget uit de RBON (zie tabel 3.13). De ICES-budgetten voor Agrarisch Natuurbeheer gelden alleen tot en met het jaar 2010. Budgetten vanaf het jaar 2000 zijn thans nog niet toegevoegd aan de

---

¹ De vrije (financiële) ruimte per regeling wordt als volgt berekend: begroting - uitfinanciering + eventuele extrapolatie + eventuele correcties.

LNV-begroting, maar worden in de loop van 1999 wel verwacht na goedkeuring van het ministerie van Financiën.

Het financieel kader voor de regeling Natuurbeheer is opgebouwd uit de kaders voor de volgende regelingen:

- Effectgerichte maatregelen in bossen en natuurterreinen (EGM);
- Bijdrage beheer samenwerking bos (BSB);
- Functiebeloning bos- en natuurterreinen (FBB);
- Bijdrage particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties (PBTO);
- Stimulering bosuitbreiding op landbouwgronden (zowel tijdelijk als blijvend bos) (SBL);
- Tijdelijke regeling particulier natuurbeheer.

Daarnaast zijn er gelden afkomstig via extrapolatie van oplopende beheerskosten en omvormingsbeheer. Het budget voor de EGM-regeling is beschikbaar tot en met het jaar 2010. Na dat jaar staan er geen gelden meer gereserveerd op de LNV-begroting (zie tabel 3.12). Voor wat betreft de regeling Functiebeloning wordt uitgegaan van een verlenging van de openstellingsperiode tot en met het jaar 2000. Voor het jaar 1999 wordt aangenomen dat voor 25 mln. aan nieuwe verplichtingen zullen worden aangegaan en voor het jaar 2000 een bedrag van 3 mln. Aangezien het oorspronkelijke verplichtingenbudget voor het jaar 2000 ad 1 mln. hiervoor ontoereikend was, wordt verondersteld dat het verschil van 2 mln. zal worden aangevuld uit het budget van 1999.

Van regeling PTBO (Particuliere Terreinbeherende organisaties), onderdeel Beheer, wordt aangenomen dat deze met ingang van het jaar 2000 in 4 jaar wordt afgebouwd tot 0%. Te weten 85% in 2000, 60% in 2001, 30% in 2002 en 0% in 2003. Voor de SBL-regeling, onderdeel blijvend bos, geldt vanaf het jaar 2000 een kasuitfinanciering van in totaal 20 jaar. Voor de SBL-regeling, onderdeel tijdelijk bos, geldt vanaf het jaar 2000 een kasuitfinanciering van in totaal 15 jaar. Voor de Experimenten geldt vanaf het jaar 2000 een kasuitfinanciering van in totaal 30 jaar. De uitfinanciering komt ten laste van het budget voor de (tijdelijke) regeling particulier Natuurbeheer.

Op grond van de vigerende extrapolatieregels met het ministerie van Financiën dient de meerjarenraming voor het extrapolatiejaar 2004 te worden aangepast op grond van de oplopende beheerslasten. Aangenomen wordt dat dit bedrag structureel in de loop van 1999 door Financiën aan LNV zal worden overgedragen. Het betreft hier onder meer de vergoedingen voor de particuliere NB-organisaties en de Functiebeloning Beheersovereenkomsten, Particulier Beheer en SBL.

Voor omvormingsbeheer staat op de LNV-begroting structureel 3 miljoen gulden gereserveerd afkomstig uit de zogenaamde Cluster 3-gelden. Dekking van de inrichtingskosten (exclusief SBB) vindt deels plaats uit het begrotingsonderdeel 'Inrichting natuurterreinen' (regeling PTBO) en deels uit het 'A1-budget'. De onderbouwing van het financieel kader voor de inrichtingskosten staat in bijlage 1 opgenomen.

In tabel 3.14 wordt een overzicht gegeven van de totale financiële ruimte voor de programma-uitgaven van het Programma Beheer. Deze ruimte loopt op van 34 miljoen gulden in 2000 tot 228 miljoen gulden in 2018. Het financiële kader voor de uitvoeringskosten staat in tabel 3.15 weergegeven. Dit kader is gebaseerd op de omvang van de huidige begroting voor DLG en LASER. Verondersteld is dat deze begroting voor

elk van de jaren tot 2018 van toepassing is. In het financieel kader ontbreekt nog dat deel dat mogelijk vanuit de extra ICES-middelen voor de gestegen grondprijzen bij de verwerving ten behoeve van de EHS ingezet kan worden. Ook niet verwerkt zijn de dekking van de extra beheerskosten tot en met 2003 door particulier natuurbeheer (circa 10,5 mln. gulden totaal over de gehele periode) en de eventuele aanpassingen van de extrapolatieafspraken met het Ministerie van Financiën voor oplopende beheerslasten als gevolg van de grondprijstijgingen.

Tabel 3.11 Financieel kader voor de regeling Agrarisch Natuurbeheer, exclusief Landschapsbeheer, op grond van financieel kader bestaande regelingen (x miljoen gulden) a)

Regeling die opgaan in PB-Agrarisch natuurbeheer	Onderdeel financieel kader	Jaar																		Totaal	
		00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17		18
SBL tijdelijk (bedragen naar SBL blijvend)	begroting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	uitfinanciering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	vrije ruimte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RBON	begroting	60	64	65	68	68	74	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	1.283
	uitfinanciering	58	46	27	32	15	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	180
	vrije ruimte	2	18	38	36	53	73	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	1.103
	taakstelling																				
	inkomsten EU	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	237
Extrapolatie	vrije ruimte	0	0	0	0	3	5	8	10	13	16	18	21	23	26	29	31	34	36	39	312
Correctie voor middelen voor landschapsbeheer		0	-2	-3	-4	-6	-9	-9	-9	-9	-9	-9	-9	-9	-9	-9	-9	-9	-9	-9	-144
Totaal = financieel kader		2	16	35	32	49	69	66	69	72	74	77	80	82	85	87	90	93	95	98	1.271
Agrarisch Nat. beheer	vrije ruimte	2	16	35	32	49	69	66	69	72	74	77	80	82	85	87	90	93	95	98	1.271
	taakstelling																				
	inkomsten EU	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	237

a) De Tijdelijke regeling Agrarisch Natuurbeheer is niet opgenomen omdat het budget daarvan ingezet zal worden voor de (10.000 ha) extra weidevogelhectares. Deze beleidsintensivering is buiten de berekening van de budgetneutraliteit gehouden. Op dit moment wordt een deel van het budget gebruikt voor het experiment Groene Hart.

Tabel 3.12 Financieel kader voor de regeling Natuurbeheer op grond van financieel kader bestaande regelingen (x miljoen gulden)

Regelingen die opgaan in PB-Natuurbeheer	Onderdeel financieel kader	Jaar																		Totaal periode	
		00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
EGM	begroting	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	154
	uitfinanciering	14	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18
	vrije ruimte	0	12	12	14	14	14	14	14	14	14	14	0	0	0	0	0	0	0	0	136
	begroting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	uitfinanciering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
FSB	vrije ruimte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	begroting	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	255
	uitfinanciering	16	17	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	39
	extrapolatie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
	vrije ruimte	-3	-4	9	13	13	13	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	219
PBTO	begroting	47	47	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48	911
	uitfinanciering	26	18	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	53
	extrapolatie	0	0	0	0	1	1	2	2	3	4	4	5	5	6	7	7	8	8	9	72
	vrije ruimte	21	29	38	48	49	49	50	50	51	52	52	53	53	54	55	55	56	56	57	929
	begroting	12	14	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	293
SBL bl. (incl. tijdelijk)	uitfinanciering	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	8	8	8	8	163
	extrapolatie beheer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
	extrapolatie funct. ver.	0	0	0	0	1	2	2	3	4	5	5	6	7	8	8	9	10	11	11	90
	vrije ruimte	4	5	7	7	8	9	9	10	11	13	13	14	15	16	16	18	19	20	20	228
	taakstelling ink. EU	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	156
Tijdelijke regeling particulier natuurbeheer	begroting	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	77
	uitfinanciering	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11
	extrapolatie beheer	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3	3	3	27
	extrapolatie funct. ver.	0	0	0	0	1	2	3	5	6	7	8	9	10	11	12	14	15	16	17	135
	vrije ruimte	2	3	4	4	5	7	8	10	11	12	14	15	16	17	19	21	22	23	24	227
Experimenten	taakstelling ink. EU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
	begroting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	uitfinanciering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
	vrije ruimte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-4
	vrije ruimte	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	57
Totaal = financieel kader Natuurbeheer a)	25	45	68	83	87	90	93	96	99	102	105	93	96	99	102	106	109	111	114	1.732	
	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	159

a) Exclusief de begroting minus de uitfinanciering van de Tijdelijke Regeling Particulier Natuurbeheer (voor totaal periode 77 - 11 = 65 mln. gld.), omdat daarvoor reeds in 1999 financiële verplichtingen zijn aangegaan.

Tabel 3.13 Financieel kader voor de regeling Agrarisch Natuurbeheer, onderdeel Landschapsbeheer op grond van financieel kader bestaande regelingen (x miljoen gulden)

Regelingen die opgaan in PB-landschap	Onderdeel financieel kader	Jaar																	Totaal periode		
		00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16		17	18
LVZ	begroting	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	54
	uitfinanciering	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	vrije ruimte	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	53
ICES-landschap	vrije ruimte	5	9	12	12	12	12	12	12	12	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	122
uit correctie budget																					
Agrarisch NB		0	2	3	4	6	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	144
Totaal = financieel kader																					
Landschapsbeheer	vrije ruimte	6	14	18	19	21	24	24	24	24	24	24	12	12	12	12	12	12	12	12	319

Tabel 3.14 Financiële vrije ruimte Programma Beheer, per onderdeel en per jaar (x miljoen gulden)

Onderdelen Programma Beheer	Jaar																	Totaal periode			
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16		17	18	
Regeling Agrarisch natuurbeheer, exclusief landschap	2	16	35	32	49	69	66	69	72	74	77	80	82	85	87	90	93	95	98	1.271	
Landschap	6	14	18	19	21	24	24	24	24	24	24	24	12	12	12	12	12	12	12	12	319
Regeling Natuurbeheer	27	48	72	87	91	94	97	100	103	106	109	97	100	103	106	110	113	115	118	1.796	
Totaal	34	78	125	138	161	187	187	193	199	204	210	189	194	200	205	212	217	223	228	3.386	

3.4 Aanvragen voor subsidie per stelsel en per regeling

3.4.1 Inleiding

Gedurende de looptijd van de regelingen, die varieert afhankelijk van of het Programma Beheer wel of niet wordt geïntroduceerd (zie paragraaf 2.4), zullen er aanvragen voor subsidie worden ingediend. De aannames omtrent het volume en de aard van de aanvraag, zoals naar beheerdersgroep en soort natuur, worden gebaseerd op de volgende elementen:

- taakstellingen van het Programma Beheer voor natuurbeheer, agrarische natuurbeheer en landschap (paragraaf 3.2) en de vertaling daarvan, voorzover relevant voor de regelingen, naar doelpakketten;
- verwachtingen omtrent deelnemingspercentages, dat wil zeggen omtrent het percentage natuur waarvan de beheerders van de regelingen gebruik zullen gaan maken;
- oppervlakte natuur per 1 januari 2000 per beheersgroep en per soort natuur c.q. doelpakket en verwachtingen omtrent de mate waarin arealen natuur van een bepaald doelpakket naar een ander doelpakket zullen worden omgevormd;
- snelheid waarin de oppervlakte natuur dat op 1 januari 2000 beheerd wordt, in het Programma Beheer wordt overgenomen;
- oppervlakte natuur dat gedurende de periode 2000 tot en met 2018 zal worden ontwikkeld en ingericht;
- oppervlakte natuur dat gedurende de periode 2000 tot en met 2018 door particulieren zal worden verkocht aan Natuurmonumenten en de Provinciale landschappen.

3.4.2 Aanvragen voor Regeling Natuurbeheer

3.4.2.1 Aanvragen voor beheers- en omvormingsvergoedingen

Aannames

De algemene aanname bij de formulering van verwachtingen omtrent de aanvragen voor beheers- en omvormingsvergoedingen in het kader van de regeling natuurbeheer is, dat de taakstellingen van het beleid worden gerealiseerd (zie paragraaf 3.2). Met betrekking tot de snelheid waarmee het bestaande areaal binnen het Programma Beheer komt, is verondersteld dat het areaal van Natuurmonumenten en de Provinciale landschappen in 4 jaar geheel binnen het Programma Beheer valt en dat van de particulieren en de gemeenten in 2 jaar.

In onderstaande tabel staat aangegeven wat verondersteld is over het deel dat per jaar per beheerder binnen het Programma Beheer komt. Met betrekking tot de omvorming van de bestaande natuur naar het A-spoor (grootschalige natuur) door Natuurmonumenten en de Provinciale landschappen is verondersteld dat deze in twee aanvraagperioden zal plaatsvinden wil het effect ervan nog voor 2018 merkbaar zijn.

In de eerste vier jaar, dat wil zeggen de jaren 2000 tot en met 2003, zal de helft van het om te vormen areaal per doelpakket worden omgevormd naar het A-spoor, met als verdeling over de jaren binnen deze periode dezelfde als is gehanteerd bij het binnenkomen van het bestaande areaal in het Programma Beheer (zie tabel 3.16).

Tabel 3.16 *Percentage van in 2000 bestaande natuur dat van 2000 tot en met 2003 binnen het Programma Beheer komt*

Beheerder	2000	2001	20002	2003
Natuurmonumenten	15	25	30	30
Provinciale landschappen	15	25	30	30
Particulieren	25	75	0	0
Gemeenten	25	75	0	0

Bron: - Natuurmonumenten en Provinciale landschappen: bestuurlijke afspraken; - Particulieren en gemeenten: LASER.

De tweede helft van het om te vormen areaal wordt omgevormd, zo is verondersteld, in de periode 2006 tot en met 2009, eveneens met diezelfde verdeling over de jaren binnen die periode als in tabel 3.16 is vermeld. Er is geabstraheerd van omvorming van natuur uit basispakketten naar natuur van pluspakketkwaliteit. Ten aanzien van het areaal nieuw te ontwikkelen en in te richten natuur is voor alle beheerdersgroepen aangenomen dat die gelijkmatig over de gehele periode 2000 tot en met 2018 tot stand zal komen. Voor elke beheerdersgroep en voor elk doelpakket is dus verondersteld dat per jaar 1/19 deel van een eventueel nieuw areaal aan het areaal zal worden toegevoegd.

Wat betreft de verandering van eigenaar van natuurgebieden is verondersteld dat Natuurmonumenten en de Provinciale landschappen deze hectares evenredig over de gehele periode 2000 tot en met 2018 binnen het Programma Beheer zullen brengen. Ten aanzien van het areaal van de beheerdersgroep Particulieren is aangenomen dat van het bestaande areaal niets in handen is bij agrariërs, maar dat van de nieuw in te richten natuur 75% voor rekening komt van de agrariërs en de rest dus bij de overige particulieren. Dit is van belang voor de berekening van de EU-cofinanciering.

Resultaten

In tabel 3.17 staan de resultaten van de genoemde aannames vermeld. Conform de taakstelling met betrekking tot werkingssfeer van de regeling natuurbeheer is in 2018 een oppervlakte van 392.000 ha binnen het Programma Beheer opgenomen. Het bestaande areaal van Natuurmonumenten en de Provinciale landschappen is in 2003 binnen het stelsel en dat van de Particulieren en de gemeenten in 2001. Het areaal van Natuurmonumenten bijvoorbeeld in

2018 bestaat voor 64.000 ha nu reeds bestaande, al of niet aangekochte natuur, dat niet omgevormd is, voor 10.000 ha uit reeds bestaande, al of niet aangekochte natuur, dat wel omgevormd is naar grootschalige natuur en voor 24.000 ha uit nieuwe ingerichte natuur. Het verschil tussen het totaal areaal van deze tabel (373.000 ha) en tabel 3.9 (392.000 ha) wordt verklaard door de correctie op het areaal van de Terreinbeherende Organisaties. In de basisvariant wordt uitgegaan van een vergelijkbaar areaal als dat thans in de regeling PBTO zit (zie noot bij tabel 3.17).

Tabel 3.17 Ontwikkeling areaal binnen regeling Natuurbeheer, per doelgroep en jaar (x 1.000 ha) (Basisvariant)

Beheerder(groep)	Jaar																
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16
<i>Natuurmonumenten a)</i>																	
- bestaand, niet omgevormd	10	26	46	65	65	65	64	63	63	62	62	62	62	63	63	63	64
- waarvan aangekocht	0	1	1	1	1	2	2	3	3	3	3	3	4	4	4	5	5
- bestaand en omgevormd	1	2	4	5	5	6	7	9	9	10	10	10	10	10	10	10	10
- nieuw ingericht	1	2	4	5	6	7	9	10	11	12	14	15	16	17	19	20	21
subtotaal	12	31	53	75	77	78	80	81	83	84	86	87	89	90	92	93	95
<i>Provinciale landschappen a)</i>																	
- bestaand, niet omgevormd	10	26	45	64	64	65	64	63	62	61	61	62	62	62	63	63	63
- waarvan aangekocht	0	1	1	1	1	2	2	3	3	3	3	3	4	4	4	5	5
- bestaand en omgevormd	1	2	3	5	5	6	7	8	10	10	10	10	10	10	10	10	10
- nieuw ingericht	1	2	4	5	6	7	9	10	11	12	14	15	16	17	19	20	21
subtotaal	12	30	52	74	75	77	79	80	82	83	85	86	88	89	91	92	94
<i>Gemeenten</i>																	
- bestaand	12	49	49	49	49	49	49	49	49	49	49	49	49	49	49	49	49
- nieuw ingericht	0	1	1	1	2	2	3	3	3	3	4	4	4	5	5	5	6
subtotaal	13	49	50	50	50	51	51	51	52	52	52	53	53	53	54	54	54
<i>Landbouwbedrijfshoofden</i>																	
- bestaand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- nieuw ingericht	2	4	5	7	9	11	12	14	16	18	20	21	23	25	27	29	30
subtotaal	2	4	5	7	9	11	12	14	16	18	20	21	23	25	27	29	30
<i>Overige particulieren</i>																	
- bestaand	22	87	87	86	86	85	84	84	83	83	82	82	81	80	80	79	79
- exclusief verkocht	1	1	2	2	3	3	4	5	5	6	6	7	7	8	9	9	10
- nieuw ingericht	1	1	2	2	3	4	5	5	5	6	7	7	8	8	9	10	10
subtotaal	22	89	89	89	89	89	89	89	89	89	89	89	89	89	89	89	89
Totaal	60	202	248	295	300	305	310	315	321	326	331	336	341	347	352	357	362

a) Met betrekking tot het areaal in de uitgangssituatie van Natuurmonumenten en de Provinciale landschappen wordt uitgegaan van een lichte toename t.o.v. het areaal dat in 1998 in de regeling TBO was opgenomen (zie ook tabel 3.3).

3.4.2.2 Aanvragen voor inrichtings- en functieveranderingsvergoedingen

De inrichtings- en functieveranderingsvergoedingen gelden voor de ontwikkeling en inrichting van nieuwe natuur en bos. De arealen die jaarlijks per beheerder(groep) worden ingericht staan reeds in tabel 3.17 weergegeven.

3.4.2.3 Aanvragen voor recreatievergoedingen

Aannames

De basis voor de arealen waarvoor een recreatievergoeding wordt aangevraagd, is het areaal waarvoor reeds een beheersvergoeding wordt gegeven. Het areaal van gemeenten is uitgesloten voor alle drie vormen van recreatievergoedingen, terwijl het areaal van Natuurmonumenten en de Provinciale landschappen uitgesloten zijn van de openstellingsbijdrage. Op grond van gegevens omtrent de huidige situatie, wordt aangenomen dat van het areaal van particulieren 90% opengesteld is en dus in aanmerking komt voor de openstellingsbijdrage. Voorts wordt aangenomen dat van het gehele areaal van Natuurmonumenten, Provinciale landschappen en particulieren waarvoor een beheersvergoeding wordt ontvangen, in principe een vergoeding voor de twee recreatiepakketten kan worden ontvangen. Door de nationale quota op deze twee pakketten (zie paragraaf 2.3) zal echter alleen voor een deel een recreatiepakketvergoeding worden verkregen. Verondersteld is dat het deel van het genoemde areaal voor het recreatiepakket 1 gelijk is aan 0,59 en voor recreatiepakket 2 aan 0,30¹.

Resultaten

In tabel 3.18 is weergegeven hoe het areaal met recreatievergoeding zich gedurende de periode 2000 tot en met 2018 ontwikkeld. Het areaal met een openstellingsbijdrage neemt toe van 37.000 ha in 2000 tot 111.000 ha in 2018. Het areaal met recreatiepakket 1 en 2 is in 2018, conform de daarvoor geldende quota, respectievelijk 200.000 en 100.000 ha (af rondingsverschillen daar gelaten).

3.4.2.4 Aanvragen voor vergoeding van effectgerichte maatregelen

Ten aanzien van het volume van de aanvragen voor een vergoeding van effectgerichte maatregelen zijn geen schattingen gemaakt. Verondersteld is dat de uitgaven in dit kader gelijk zijn aan de financiële ruimte die er is voor het onderdeel Effectgerichte maatregelen.

---

¹ Natuurmonumenten, Provinciale landschappen en particulieren hebben, volgens de taakstelling, in 2018 tezamen 337.000 ha (zie tabel 3.17). Een quotum van 200.000 (100.000) ha betekent dus dat maximaal 0,59 (0,30) voor vergoeding in aanmerking komt.

Tabel 3.18 Areaal met recreatievergoeding, naar type vergoeding en beheerder(groep), per jaar (x 1.000 ha) (Basisvariant)

Type recreatievergoeding en beheerder(groep)	Jaar																		
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18
<i>Openstellingsbijdrage</i>																			
Natuurmonumenten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Provinciale landschappen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gemeenten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Landbouwbedrijfshoofden	2	3	5	6	8	10	11	13	14	16	18	19	21	22	24	26	27	29	31
Overige particulieren	20	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
Totaal	22	83	85	86	88	89	91	93	94	96	98	99	101	102	104	106	107	109	111
<i>Recreatiepakket 1</i>																			
Natuurmonumenten	7	18	31	44	45	46	47	48	49	50	51	51	52	53	54	55	56	57	58
Provinciale landschappen	7	18	31	44	45	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	54	55	56	57
Gemeenten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Landbouwbedrijfshoofden	1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Overige particulieren	13	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52
Totaal	28	90	117	144	147	150	153	156	159	162	164	167	170	173	176	179	182	184	187
<i>Recreatiepakket 2</i>																			
Natuurmonumenten	4	9	16	22	23	23	24	24	25	25	26	26	27	27	28	28	28	29	29
Provinciale landschappen	4	9	16	22	23	23	24	24	24	25	25	26	26	27	27	28	28	29	29
Gemeenten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Landbouwbedrijfshoofden	1	1	2	2	3	3	4	4	5	5	6	6	7	7	8	9	9	10	10
Overige particulieren	7	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27
Totaal	14	46	60	73	75	76	78	79	81	82	84	85	87	88	89	91	92	94	95

3.4.3 Aanvragen voor Regeling Agrarisch Natuurbeheer

Aannames

De omvang van de aanvragen per jaar (in areaal of in aantallen aanvragen) voor agrarisch natuurbeheer zijn in de basisvariant gebaseerd op de verwachte ontwikkeling van het totale areaal waarop een overeenkomst of beschikking van toepassing is. Deze areaalontwikkeling begint in 2000 met het areaal dat onder overeenkomsten RBON (of eerdere regelingen) valt.

Bij de areaalontwikkeling is uitgegaan van de situatie waarbij na 31-12-2004 geen beschikkingen agrarisch natuurbeheer meer worden afgegeven in reservaatgebieden. Op 31-12-2010 is de oppervlakte onder beschikking is reservaatgebied afgenomen tot 0 ha.

Het areaal passief beheer buiten relatienotagebied is over de gehele periode constant verondersteld op het niveau van 31-12-1998 (9.859 ha).

Voor de ramingen van het beheer onder de nieuwe regelingen binnen relatienotagebieden is uitgegaan van ramingen die zijn gemaakt voor de situatie waarbij de RBON gehandhaafd blijft tot 2018. Belangrijkste aanname daarbij is dat het uiteindelijk deelnamepercentage 60% van de begrensde oppervlakte is; dat betekent 60.000 ha onder beheersovereenkomsten in beheersgebied. Deze 60% wordt bereikt in 2006. RBON overeenkomsten worden ingedeeld in passief beheer en licht en zwaar actief beheer. De 'vertaling' naar de nieuwe regeling is als volgt:

- Van het aandeel passief beheer (25% van het areaal) gaat 40% over naar het 'doelpakket' passief beheer in de nieuwe regeling. De overige 60% voldoet niet aan de voorwaarden om over te kunnen gaan naar passief beheer onder de nieuwe regeling of kiest ervoor om te stoppen met beheer.
- Van het aandeel licht beheer (15% van het areaal) gaat 33% over naar de nieuwe regeling en kiest daarbij voor één van de actieve doelpakketten. De overige 67% gaat niet over naar de nieuwe regeling en stopt met het beheer.
- Het aandeel zwaar beheer (60% van het areaal) gaat volledig over naar de nieuwe regeling en kiest daarbij voor één van de actieve doelpakketten.

Resultaten

Het resultaat van deze inschattingen is dat voor de nieuwe regeling de inschatting van het areaal onder beheer binnen relatienotagebied 75% van 60.000 ha is: 45.000 ha. Daarnaast is er ongeveer 10.000 ha agrarisch natuurbeheer buiten de relatienotagebieden (zie tabel 3.19).

Wanneer echter niet voor de verwachte deelname wordt uitgegaan, maar van de realisatie van de taakstelling, dan is de veronderstelde ontwikkeling in het areaal agrarisch beheer dat binnen de regeling valt zoals weergegeven in tabel 3.20. In 2018 is dan ongeveer 110.000 ha agrarisch natuurbeheer binnen het Programma Beheer (zie ook tabel 3.10).

Tabel 3.19 Ontwikkeling areaal binnen regeling Agrarisch Natuurbeheer, per beheerspakket en jaar (x 1.000 ha) (variant: 'verwachte deelname')

Beheerspakketten	Jaar																		
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Passief beheer:																			
- buiten relatienotagebieden	1	2	3	6	6	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
- binnen relatienotagebieden	1	2	4	5	7	8	7	7	7	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Graslandbeheer:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- ontwikkelen kruidenrijk grasland	1	2	2	3	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
- instandhouden kruidenrijk grasland	1	2	2	3	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
- bont hooiland	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- bonte weide	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- landschappelijk waardevol grasland	1	2	2	3	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Weidevogelbeheer:																			
- maaidatum na 1 juni	1	2	3	4	6	6	6	6	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
- maaidatum na 8 juni	0	1	1	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
- maaidatum na 15 juni	2	5	8	11	15	16	16	15	14	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
- maaidatum na 22 juni	0	1	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Bouwland:																			
- faunaranalen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- algemene akkerbouw/roulerend	0	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- algemene akkerbouw/zonder chemische bestrijdingsmiddelen	0	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- bijzondere akkerbouwflora	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal agrarisch natuurbeheer binnen regeling	7	20	30	43	60	66	66	61	59	57	55	55	55	55	55	55	55	55	54

Bron: DLG.

Tabel 3.20 Ontwikkeling areaal binnen regeling Agrarisch Natuurbeheer, per beheerspakket en jaar (x 1.000 ha) (variant: 'realisatie taakstelling')

Beheerspakketten	Jaar																		
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Passief beheer:																			
- buiten relatienotagebieden	1	2	3	6	6	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
- binnen relatienotagebieden	1	3	4	6	8	9	9	9	9	9	9	10	10	11	11	12	12	13	13
Graslandbeheer:																			
- ontwikkelen kruidenrijk grasland	1	2	3	4	5	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	8	8	8	9
- instandhouden kruidenrijk grasland	1	2	3	4	5	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	8	8	8	9
- bont hooiland	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- bonte weide	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- landschappelijk waardevol grasland	1	2	3	4	5	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	8	8	8	9
Weidevogelbeheer:																			
- maaidatum na 1 juni	1	2	4	5	7	7	7	7	8	8	8	8	9	9	10	10	10	11	11
- maaidatum na 8 juni	1	1	2	2	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5
- maaidatum na 15 juni	3	6	9	13	17	19	19	19	19	20	20	21	22	23	24	26	27	28	29
- maaidatum na 22 juni	1	1	2	3	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	6	6	6
Bouwland:																			
- fauna-randen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- algemene akkerbouw/roulerend	0	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3
- algemene akkerbouw/zonder chemische bestrijdingsmiddelen	0	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3
- bijzondere akkerbouwflora	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Totaal agrarisch natuurbeheer binnen regeling	11	24	35	50	68	76	76	76	77	79	80	84	88	92	95	99	103	106	110

Bron: DLG.

3.5 Uitvoeringskosten

3.5.1 Uitgangspunten met betrekking tot tarieven

De uitvoering van de regelingen van het Programma Beheer wordt verzorgd door DLG en LASER. DLG houdt zich met name bezig met de beoordeling en toetsing en controle van aanvragen. LASER heeft met name de administratieve organisatie van de regelingen in haar werkpakket.

Tabel 3.21 *Tarieven Dienst Landelijk Gebied, per regeling, soort vergoeding en aantal jaren na aanvraag (in guldens per 100 ha)*

Regeling en soort vergoeding	Aantal jaren na aanvraag:					
	0	1	2	3	4	5
Regeling Natuurbeheer						
- beheer basispakket	3.430	490	490	490	3430	490
basisvariant: tarief pluspakket =						
tarief basispakket	3.430	490	490	490	3430	490
pluspakket	30.870	490	490	490	10.187,1	490
- inrichting	39.690	8.330	8.330	8330	8330	8330
- effectgerichte maatregelen	396,9	83,3	83,3	83,3	83,3	83,3
Regeling Agrarisch natuurbeheer						
- passief beheer	490	490	490	490	490	490
- beheer	25.480	980	980	980	10.780	980
- inrichting	784.980	157.780	157.780	157.780	157.780	157.780
- planvorming:						
- herziening plannen RN op landbouwgrond	2.254					
- omvorming van res. En nop naar plan RN	4.508					
- nieuw plan RN op landbouwgrond	6.762					
- nieuw plan RN voor bestaande natuur	6.762					
- herziening plannen RL	2.254					
- omvorming van beh. gebied naar plan RL	3.430					
- nieuw plan RL	4.508					
Afloop RBON						
- beheersovereenkomsten	1.470					
- bergboerenovereenkomsten	0					
- overeenkomsten landschapsonderhoud	4.410					

Bron: DLG.

In de tabellen 3.21 en 3.22 staan de tarieven vermeld die door DLG, respectievelijk LASER worden gehanteerd als indicatie voor de kosten voor de uitvoering van hun werkzaamheden. Voor DLG zijn de kosten met name gerelateerd aan de omvang van de gebieden waarvoor subsidie wordt aangevraagd, zodat de tarieven per (100) hectare zijn uitgedrukt. Voor LASER daarentegen zijn de kosten met name gerelateerd aan het aantal aanvragen dat administratief moet worden afgehandeld, zodat die tarieven per aanvraag zijn uitgedrukt.

Tabel 3.22 *Tarieven LASER per regeling, soort vergoeding en aantal jaren na aanvraag (in gulden per aanvraag)*

Regeling en soort vergoeding	Aantal jaren na aanvraag:							
	0	1	2	3	4	5	6	7-30
Functiebeloning bos- en natuurterreinen	248,3	107,7	0	0	0	0	0	0
Terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties	2.220	0	0	0	0	0	0	0
Regeling Natuurbeheer								
- beheer	770	192,5	192,5	192,5	192,5	192,5	495	0
- functieverandering	1.210	192,5	192,5	192,5	192,5	192,5	495	110
- effectgerichte maatregelen	550	110	330	0	0	0	0	0
Regeling landschap	770	192,5	192,5	192,5	192,5	192,5	495	0
Regeling Agrarisch natuurbeheer	770	192,5	192,5	192,5	192,5	192,5	495	0

Bron: LASER.

3.5.2 Aannames met betrekking tot omvang werkzaamheden

De uitvoeringskosten hangen vanzelfsprekend behalve van de tarieven ook af van de omvang van de activiteiten die door de twee uitvoeringsorganisaties moeten worden uitgevoerd. In de tabellen 3.23, 3.24 en 3.25 is het volume van de aanvragen weer gegeven.

Tabel 3.23 *Aantal aanvragen in de overgangstermijn voor de regelingen Functiebeloning en Bijdrage Particuliere Terreinbeherende Organisaties, gedurende 2000 tot en met 2004, na introductie van het Programma Beheer*

Regelingen	Jaar				
	00	01	02	03	04-18
Functiebeloning	365	0	0	0	0
Terreinbeherende nb.org.	32	32	32	32	0

Bron: LASER.

Tabel 3.24 Aantal aanvragen voor regeling Natuurbeheer, per beheerder(groep), soort vergoeding en jaar

Beheerder(groep)	Soort vergoeding	Jaar																	
		00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17
Natuurmonumenten	a) bestaand	48	80	96	96	0	48	80	96	96	0	0	48	80	96	96	0	0	48
	nieuw	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125
	omvorming	140	140	140	140	0	140	140	140	140	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Provinciale b)	bestaand	96	160	192	192	0	96	160	192	192	0	0	96	160	192	192	0	0	96
landschappen	nieuw	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125	125
	omvorming	120	120	120	120	0	120	120	120	120	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gemeenten c)	bestaand	151	451	1	1	1	151	451	1	1	1	1	151	451	1	1	1	1	151
Ov. Particulieren d)	bestaand	550	1.650	0	0	0	550	1.650	0	0	0	0	550	1.650	0	0	0	0	550
	functie verand.	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
Landbouwbedrijfs- hoofden e)	bestaand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	functie verand.	180	180	180	180	180	180	180	180	180	180	180	180	180	180	180	180	180	180
Alle beheerders f)	effectgerichte maatregelen:	0	120	120	140	140	140	140	140	140	140	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beheer		1.355	2.971	919	939	391	1.495	2.991	939	939	391	251	1.095	2.591	539	251	251	1.095	1.095
Totaal functieverandering		240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240

a) Bestaand: uitgegaan is van 320 terreinen en bij omvorming en nieuwe natuur van een oppervlakte van 10 ha per aanvraag; b) Bestaand: uitgegaan is van 640 terreinen en bij omvorming en nieuwe natuur van een oppervlakte van 10 ha per aanvraag; c) Volgens het Bosschap (1994) zijn er circa 400 gemeentelijke bosbedrijven. Uitgegaan is van gemiddeld 1,5 aanvragen per gemeente; d) Vergelijkbaar met de regeling FBB wordt uitgegaan van 2.200 aanvragen; e) Uitgegaan is van een gemiddelde aanvraag van 10 ha; f) Uitgegaan is van het gemiddelde aantal aanvragen over de afgelopen jaren.

Tabel 3.25 Aantal aanvragen voor regeling Agrarisch Natuurbeheer, per beheerspakket en jaar en voor het onderdeel Landschap in beide regelingen (variant: 'verwachte deelname')

Pakketten	Jaar																		
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Passief beheer:																			
- buiten relatienotagebieden	71	80	120	215	59	291	71	80	120	215	59	291	71	80	120	215	59	291	71
- binnen relatienotagebieden	169	282	229	273	399	83	154	171	170	223	342	83	154	171	170	223	342	83	154
Graslandbeheer:																			
- Ontw. kruidenrijk grasland	109	182	147	176	257	53	100	112	111	145	223	54	99	111	110	144	223	51	97
- Inst. kruidenrijk grasland	109	182	147	176	257	53	100	112	111	145	223	54	99	111	110	144	223	51	97
- Bont hooiland	16	27	22	26	39	8	15	17	17	22	33	8	15	17	16	22	33	8	15
- Bonte weide	16	27	22	26	39	8	15	17	17	22	33	8	15	17	16	22	33	8	15
- Landsch. w. grasland	109	182	147	176	257	53	100	112	111	145	223	54	99	111	110	144	223	51	97
- Weidevogelbeheer																			
-1 juni	142	236	191	229	334	69	130	145	144	189	290	70	129	145	142	188	289	67	126
-8 juni	65	109	88	106	154	32	60	67	67	87	134	32	60	67	66	87	134	31	58
-15 juni	360	599	486	581	847	176	331	369	366	479	736	178	328	367	361	476	735	169	320
-22 juni	76	127	103	123	180	37	70	78	78	102	156	38	70	78	77	101	156	36	68
Bouwlandbeheer:																			
- Faunarand	4	7	6	7	10	2	4	4	4	6	9	2	4	4	4	6	9	2	4
- Alg. Akkerb./roulerend	37	61	49	59	86	18	34	37	37	49	75	18	33	37	37	48	75	17	33
- Alg. Akkerb./zonder chemie	37	61	49	59	86	18	34	37	37	49	75	18	33	37	37	48	75	17	33
- Bijz. Akkerflora/ fauna/Randen	10	16	13	16	23	5	9	10	10	13	20	5	9	10	10	13	20	5	9
Inrichting	266	444	360	430	628	130	89	284	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal agrarisch natuur	1.596	2.621	2.181	2.678	3.653	1.037	1.315	1.653	1.414	1.888	2.631	911	1.219	1.364	1.385	1.881	2.628	885	1.195
Landschap	100	200	300	400	500	500	500	500	500	500	500	250	250	250	250	250	250	250	250

Bron: DLG.

Tabel 3.26 Aantal aanvragen voor regeling Agrarisch Natuurbeheer, per beheerspakket en jaar en voor het onderdeel Landschap in beide regelingen (variant: 'realisatie taakstelling')

Pakketten	Jaar																		
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Passief beheer:																			
- buiten relatienotageb.	71	80	120	215	59	291	71	80	120	215	59	291	71	80	120	215	59	291	71
- binnen relatienotageb.	248	313	260	304	430	114	263	296	295	348	468	208	358	391	390	442	562	302	452
Graslandbeheer:																			
- Ontw. kruidenrijk grsl.	160	201	167	196	277	73	171	193	192	226	304	135	231	266	252	287	365	194	286
- Inst. kruidenrijk grsl.	160	201	167	196	277	73	171	193	192	226	304	135	231	266	252	287	365	194	286
- Bont hooiland	24	30	25	29	41	11	26	29	29	34	46	20	35	40	38	43	55	29	43
- Bonte weide	24	30	25	29	41	11	26	29	29	34	46	20	35	40	38	43	55	29	43
- Landsch. w. grasland	160	201	167	196	277	73	171	193	192	226	304	135	231	266	252	287	365	194	286
- Weidevogelbeheer																			
-1 juni	207	262	217	255	360	95	223	251	249	294	395	175	301	345	328	373	475	252	372
-8 juni	96	121	100	118	166	44	103	116	115	136	182	81	139	159	151	172	219	116	172
-15 juni	527	665	552	646	913	242	565	636	633	746	1.003	444	764	877	833	948	1.206	640	945
-22 juni	112	141	117	137	194	51	120	135	134	158	213	94	162	186	177	201	256	136	200
Bouwlandbeheer:																			
- Faunaland	6	8	7	8	11	3	7	8	8	9	12	5	9	11	10	11	15	8	11
- Alg. Akkerb./roulerend	53	67	56	66	93	25	57	65	64	76	102	45	78	89	85	96	122	65	96
- Alg. Akb./zonder chemie	53	67	56	66	93	25	57	65	64	76	102	45	78	89	85	96	122	65	96
- Bijz. Akkerfl./fauna rand.	14	18	15	18	25	7	15	17	17	20	27	12	21	24	23	26	33	17	26
Inrichting	390	493	409	479	677	179	262	406	213	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal agrarisch natuur	2.304	2.900	2.460	2.957	3.932	1.316	2.307	2.710	2.546	2.822	3.565	1.846	2.743	3.127	3.033	3.529	4.276	2.533	3.385
Landschap	100	200	300	400	500	500	500	500	500	500	500	250	250	250	250	250	250	250	250

Bron: DLG.

Tabel 3.27 Oppervlakte waarvoor door de Dienst Landelijk Gebied in het kader van de regeling Agrarisch Natuurbeheer, gebiedsplannen moeten worden aangepast dan wel opgesteld, per activiteit en jaar (x 100 ha)

Activiteit	Jaar																		
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Plannen t.b.v. natuur op landbouwgrond:	0	0	0	0	225	225	225	225	225	225	225	225	225	225	225	225	225	225	225
- herziening	635	635	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- omvorming	115	115	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- nieuw plan grond	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
- nieuw plan natuur																			
Plannen ten behoeve van landschapsbeheer:	0	0	0	0	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150
- herziening	450	450	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- omvorming	50	50	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- nieuw plan																			

Bron: DLG.

3.6 EU-inkomsten

Momenteel vindt de cofinanciering vanuit de EU plaats via een tweetal Verordeningen (2078 en 2080). Het betreft de regeling SBL en de RBON. Vanaf 2000 zal de cofinanciering plaatsvinden op basis van de nieuwe Kaderverordening Plattelandsontwikkeling. Op het oog lijken binnen deze verordening meer mogelijkheden voor cofinanciering aanwezig te zijn.

Tabel 3.28 Cofinancieringpercentages van de Europese Unie bij vergoedingen aan particulieren die geen landbouwbedrijfshoofd zijn, in het kader van de regeling Natuurbeheer

Natuurdoelpakket	Beheer/omvorming			Inrichting			Functieverandering			
	min.	tussen	max.	min.	tussen	max.	min.	tussen	max.	
1.0	Grootschalige natuur	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
2.0	Plas, meer en ven	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
2.1	Soortenrijke plas	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
2.2	Soortenrijk ven	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
3.1	Soortenrijke beek en rel	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
4.0	Moeras	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
4.1	Trilveen, veenheide + ven	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
4.2	Oude rietruigte	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
5.0	Rietcultuur	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
5.1	Veenmosrietland+ moeras	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
6.0	Botanisch grasland	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
6.1	Wintergasten	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
6.2	Nat schraalland	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
6.3	Droog schraalland	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
6.4	Bloemdijk	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
7.1	Soortenrijk stuifzand	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
8.0	Heide	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
8.1	Natte heide	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
8.2	Droge heide	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
9.0	Struweel	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
10.0	Hoogveen	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
10.1	Soortenrijk hoogveen	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
11.0	Akker	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
12.1	Soortenrijk grasland	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
12.2	Zeer soortenrijk grasland	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50	0,00	0,25	0,50
13.0	Multifunctioneel bos	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50
13.1	Multifunct. bos+ hoge nw.	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50
13.2	Natuurbos	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50
13.3	Hakhout	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50
13.4	Griend en essen	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50
13.5	Middenbos	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50

Tabel 3.29 Cofinancieringpercentages van de Europese Unie bij vergoedingen aan landbouwbedrijfs-
hoofden in het kader van de regeling Natuurbeheer, per doelpakket en soort vergoeding, in
drie varianten (minimum, tussen en maximum)

Natuurdoelpakket		Beheer/omvorming			Inrichting			Functieverandering		
		min.	tussen	max.	min.	tussen	max.	min.	tussen	max.
1.0	Grootschalige natuur	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
2.0	Plas, meer en ven	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
2.1	Soortenrijke plas	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
2.2	Soortenrijk ven	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
3.1	Soortenrijke beek en rel	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
4.0	Moeras	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
4.1	Trilveen, veenheide + ven	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
4.2	Oude rietruigte	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
5.0	Rietcultuur	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
5.1	Veenmosrietland + moeras	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
6.0	Botanisch grasland	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
6.1	Wintergasten	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
6.2	Nat schraalland	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
6.3	Droog schraalland	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
6.4	Bloemdijk	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
7.1	Soortenrijk stuifzand	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
8.0	Heide	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
8.1	Natte heide	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
8.2	Droge heide	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
9.0	Struweel	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
10.0	Hoogveen	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
10.1	Soortenrijk hoogveen	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
11.0	Akker	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
12.0	Weidevogelgrasland	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
12.1	Soortenrijk grasland	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
12.2	Zeer soortenrijk grasland	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5	0,00	0,5	0,5
13.0	Multifunctioneel bos	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5
13.1	Multifunct. bos+ hoge nw.	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5
13.2	Natuurbos	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5
13.3	Hakhout	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5
13.4	Griend en essen	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5
13.5	Middenbos	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5	0,25	0,5	0,5

Ook voor verwerving, beheer, functieverandering, inrichting en landschap lijken mogelijkheden aanwezig. Voor het Programma Beheer is er gerekend met 3 varianten voor cofinanciering, een minimum-, maximum- en tussenvariant. De gehanteerde cofinancieringpercentages zijn aannames ¹. Voor het huidige stelsel is gerekend met 50% cofinanciering voor de SBL-uitgaven en 50% en respectievelijk 25% voor de RBON-uitgaven voor respectievelijk het zware beheer en het bergboerenbeheer.

¹ De aannames zijn tot stand gekomen op grond van informatie van mw. P. Berkhout, LNV.

Tabel 3.30 Cofinancieringpercentages van de Europese Unie bij vergoedingen aan particulieren die geen landbouwbedrijfshoofd zijn in het kader van de regeling Agrarisch Natuurbeheer, per beheerspakket en soort vergoeding, in drie varianten (minimum, tussen en maximum)

Beheerspakketten	Vergoedingspercentage		
	minimum	tussen	maximum
<i>Passief beheer:</i>			
buiten relatie notagebieden	0,25	0,25	0,5
binnen relatie notagebieden	0,25	0,25	0,5
<i>Graslandbeheer:</i>			
ontwikkelen kruidenrijk grasland	0,25	0,25	0,5
instandhouden kruidenrijk grasland	0,25	0,25	0,5
bont hooiland	0,25	0,25	0,5
bonte weide	0,25	0,25	0,5
landschappelijke waardevol grasland	0,25	0,25	0,5
<i>Weidevogelbeheer:</i>			
maaidatum na 1 juni	0,25	0,25	0,5
maaidatum na 8 juni	0,25	0,25	0,5
maaidatum na 15 juni	0,25	0,25	0,5
maaidatum na 22 juni	0,25	0,25	0,5
<i>Bouwland:</i>			
faunaranden	0,25	0,25	0,5
algemene akkerbouw/roulerend	0,25	0,25	0,5
algemene akkerbouw zonder chemische bestrijdingsmiddelen	0,25	0,25	0,5
bijzondere akkerflora en faunaranden	0,25	0,25	0,5
Inrichting	0,25	0,5	0,5

Tabel 3.31 Cofinancieringpercentages van de Europese Unie bij vergoedingen aan landbouwbedrijfs-
hoofden in het kader van de regeling Agrarisch Natuurbeheer, per beheerspakket en soort
vergoeding, in drie varianten (minimum, tussen en maximum)

Beheerspakketten	Vergoedingspercentage		
	minimum	tussen	maximum
<i>Passief beheer:</i>			
buiten relatienotagebieden	0,5	0,5	0,5
binnen relatienotagebieden	0,5	0,5	0,5
<i>Graslandbeheer:</i>			
ontwikkelen kruidenrijk grasland	0,5	0,5	0,5
instandhouden kruidenrijk grasland	0,5	0,5	0,5
bont hooiland	0,5	0,5	0,5
bonte weide	0,5	0,5	0,5
landschappelijke waardevol grasland	0,5	0,5	0,5
<i>Weidevogelbeheer:</i>			
maaidatum na 1 juni	0,5	0,5	0,5
maaidatum na 8 juni	0,5	0,5	0,5
maaidatum na 15 juni	0,5	0,5	0,5
maaidatum na 22 juni	0,5	0,5	0,5
<i>Bouwland:</i>			
faunaranden	0,5	0,5	0,5
algemene akkerbouw/roulerend	0,5	0,5	0,5
algemene akkerbouw/zonder chemische bestrijdingsmiddelen	0,5	0,5	0,5
bijzondere akkerflora en -fauna/-randen	0,5	0,5	0,5
Inrichting	0,25	0,5	0,5

3.7 Nationaal Groenfonds

Er wordt aan gedacht de uitgaven ten behoeve van het Programma Beheer via het Nationaal Groenfonds te laten lopen.

'Het Nationaal Groenfonds is in 1994 opgericht op initiatief van de provincies en het rijk. De doelstelling van het Nationaal Groenfonds is het verlenen van financiële faciliteiten ten behoeve van natuur, bos, landschap, openluchtrecreatie en landbouw, binnen door het rijk en de provincies vastgestelde beleidskaders. Dit is vertaald in de kernfuncties kassieren, financieren en fondsenwerving.' (Balk, 1997)

Het laten lopen van de betalingen aan de beheerders via het Nationaal Groenfonds zou een rente-effect kunnen hebben. Om het rente-effect als gevolg van de wijze van financiering te kunnen berekenen, zijn de volgende aannames gemaakt:

- betaling uit begroting aan het Nationaal Groenfonds gebeurt steeds aan het begin van het kwartaal met een omvang van een kwart van het bedrag uit de begroting voor het gehele jaar;
- betaling uit het Nationaal Groenfonds van subsidies aan beheerders gebeurt maandelijks met een evenredige spreiding over het jaar (dus elk maand een twaalfde deel van de jaaruitgaven);
- rentepercentage over geld dat bij het Nationaal Groenfonds in beheer is, is 3,5%.

4. Uitkomsten berekeningen

4.1 Inleiding

De berekening van de budgettaire consequenties van de introductie van het Programma Beheer heeft betrekking op de programma uitgaven, de uitvoeringskosten, de mogelijke cofinanciering vanuit de Europese Unie en het rente-effect van inschakeling van het Nationaal Groenfonds. Gezien het grote aantal uitgangspunten dat bij deze berekeningen gehanteerd moeten worden, zijn de budgettaire consequenties voor een aantal varianten berekend. In paragraaf 4.2 worden de doorgerekende varianten gedefinieerd. In paragraaf 4.3 worden de uitkomsten voor de basisvariant gedetailleerd beschreven. Deze uitkomsten worden vergeleken met de financiële consequenties van de situatie wanneer het Programma Beheer niet zou worden ingevoerd. In de volgende paragraaf worden de uitkomsten voor de verschillende varianten op hoofdlijnen weergegeven.

4.2 Varianten

De basisvariant bestaat uit de verzameling van uitgangspunten zoals die in hoofdstuk 3 zijn beschreven. In tabel 4.1 is de basisvariant samengevat. De andere varianten zijn geformuleerd in relatie tot deze basisvariant, in die zin dat zij op een of enkele punten een andere inhoud hebben. Deze varianten staan in figuur 4.1 weergegeven.

Tabel 4.1 Definitie basisvariant berekening budgettaire consequenties introductie Programma Beheer

Grootheid	Waarde
% areaal pluspakket in de uitgangssituatie dat als basispakket wordt beschouwd	50
Gecorrigeerd areaal Natuurmonumenten en Provinciale landschappen	ja
Snelheid waarmee Natuurmonumenten en Provinciale landschappen binnen Programma Beheer komen	2000: 15% 2001: 25% 2002: 30% 2003: 30%
Snelheid waarmee Particulieren en Gemeenten binnen Programma Beheer komen	2000: 25% 2001: 75%
% beheersvergoeding voor Provinciale landschappen	50%
Functie veranderingstoelag	2.300 gulden/hectare x 75%
Eenmalige omvormingsvergoeding	4.500 gulden/hectare
Vergoeding inrichting bos	4.000 gulden/hectare
Tarief DLG m.b.t. pluspakketten	tarief basispakketten
Omvang aanvragen Agrarisch Natuurbeheer	verwachte deelname
EU-cofinanciering	tussenvariant
Rentepercentage Nationaal Groeifonds	3,5%

Variant nummer	Vershil in vergelijking met basisvariant
Varianten met betrekking tot beheersvergoedingen Natuurbeheer	
1.	geen verschil (is basisvariant)
2.	- % beheersvergoeding voor Provinciale landschappen = 100
3.	- % areaal pluspakket dat als basispakket wordt beschouwd = 100
4.	- % beheersvergoeding voor Provinciale landschappen = 100 - % areaal pluspakket dat als basispakket wordt beschouwd = 100
5.	- % areaal pluspakket dat als basispakket wordt beschouwd = 0
6.	- % areaal pluspakket dat als basispakket wordt beschouwd = 0 - Gecorrigeerd areaal Natuurmonumenten en Provinciale landschappen = nee
7.	- % areaal pluspakket dat als basispakket wordt beschouwd = 0 - Gecorrigeerd areaal Natuurmonumenten en Provinciale landschappen = nee - % beheersvergoeding voor Provinciale landschappen = 100
Variant met betrekking tot functieveranderingvergoedingen in Natuurbeheer	
8.	Functieveranderingstoelage = 1.900
Variant met betrekking tot omvang deelname agrarisch natuurbeheer	
9.	Omvang aanvragen agrarisch natuurbeheer = realisatie taakstelling
Variant met betrekking tot uitvoeringskosten	
10.	Tarief DLG met betrekking tot pluspakketten = tarief pluspakketten
Varianten met betrekking tot EU-cofinanciering	
11.	EU-cofinanciering = minimumvariant
12.	EU-cofinanciering = maximumvariant

Figuur 4.1 Varianten op de uitgangspunten bij de berekening van de budgettaire consequenties van de introductie van het Programma Beheer

4.3 Basisvariant Programma Beheer in relatie tot Financieel kader en huidig Stelsel

4.3.1 Programma-uitgaven ¹

In de tabellen 4.3 tot en met 4.5 worden de programma-uitgaven van het Programma Beheer naar soort vergoeding weergegeven en vergeleken met de vrije financiële ruimte. In

¹ Voor alle tabellen geldt dat als gevolg van het afronden van de bedragen de vermelde totaalbedragen iets kunnen afwijken van de som van de afzonderlijke onderdelen.

tabel 4.6 staan de programma-uitgaven voor de situatie wanneer het Programma Beheer niet zou worden ingevoerd en de bestaande regelingen dus zouden worden voortgezet. In tabel 4.2 wordt een samenvattend overzicht gegeven van de programma-uitgaven gedurende de gehele periode 2000 tot en met 2018 in het huidige stelsel en in het Programma Beheer en de daarvoor beschikbare middelen in de rijksbegroting.

Tabel 4.2 Samenvattend overzicht programma-uitgaven introductie Programma Beheer, in vergelijking met begroting en variant dat bestaande regelingen worden voortgezet (x miljoen gulden, totaal over 2000 tot en met 2018)

Uitgavencategorie	Begroting	Programma Beheer (basisvariant)	Bestaande regelingen
<i>Onderdeel natuur</i>			
- beheer	880 d)	1.018	1.007 a)
- inrichting	218 e)	275	275
- functieverandering	441 f)	780	1.081 b)
- omvorming	57	53	57
- effectgerichte maatregelen	136	136	136
Totaal onderdeel Natuur	1.732	2.262	2.556
<i>Onderdeel agrarisch natuurbeheer excl. landschap</i>			
- beheer	1.271	945	1.435 c)
- inrichting	-	8	-
Totaal agrarisch natuurbeheer excl. landschap	1.271	953	1.435
<i>Onderdeel Landschap</i>	319	319	319 c)
Totaal programma-uitgaven	3.322	3.534	4.310

a) De beheerscomponent bij het onderdeel natuur in het huidige stelsel bestaat uit de FBB, PBTO en het beheersdeel van de SBL. Om dit bedrag te kunnen vergelijken met de beheerscomponent van het Programma Beheer is het bedrag van het huidige stelsel verhoogd met de extra beheersuitgaven door Staatsbosbeheer (zie tabel 4.6). Daarbij is gerekend met een gemiddelde beheersvergoeding van f 400,- gulden per hectare. Bij het programma Beheer is de beheersvergoeding inclusief de recreatievergoeding; b) De uitgaven voor functieverandering in het huidige stelsel hebben betrekking op de SBL exclusief het beheersdeel en de aankopen van grond (zie tabel 4.6); c) Zowel bij het Programma Beheer als bij het huidige stelsel wordt er van uitgegaan dat het begrote bedrag voor landschap aan dit onderdeel wordt besteed. Op grond van de LVZ en ICES-middelen wordt een bedrag van 175 mln. gulden aan landschap besteed. Het restant (319-175= 144 mln.) wordt geacht afkomstig te zijn uit de RBON, zodat het beheersonderdeel in de RBON bepaald kan worden op 1.579-144 =1.435 mln. (zie tabel 4.6); d) De relatie met tabel 3.12 is als volgt: FBB (219) + PBTO-beheer (518) + PBTO-extrapolatiebeheer (72) + SBL-beheer (36) + SBL-extrapolatiebeheer (9) + Tijdelijke Regeling extrapolatiebeheer (27) = 880; e) De relatie met tabel 3.12 is: PBTO-inrichting (113) + SBL-inrichting (105) = 218; f) De relatie met tabel 3.12 is : PBTO-verwerving (226) + SBL-rest (=228-35-9-105=80) + Tijdelijke Regeling extrapolatie functieverandering (135) = 441.

Tabel 4.3 Uitgaven en vrije ruimte (exclusief EU-cofinanciering) voor vergoedingen in kader van regeling agrarisch natuurbeheer (exclusief landschap), 2000-2018 (x miljoen gulden) (Basisvariant)

Financiële grootheid	Jaar																		Totaal periode	
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17		18
Beheersvergoedingen	8	20	31	43	61	66	65	60	58	56	53	53	53	53	53	53	53	53	53	945
Inrichtingsvergoedingen	1	1	1	1	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
Totaal programma- uitgaven	8	22	32	45	63	66	65	61	58	56	53	53	53	53	53	53	53	53	53	953
Totaal vrije ruimte	2	16	35	32	49	69	66	69	72	74	77	80	82	85	87	90	93	95	98	1.271
Verschil	-7	-6	-3	-12	-14	3	1	8	14	19	24	26	29	32	34	37	40	42	45	318

Tabel 4.4 *Uitgaven en vrije ruimte (exclusief EU-cofinanciering) voor vergoedingen in kader van regeling natuurbeheer, 2000-2018 (x miljoen gulden)*
(Basisvariant)

Financiële grootheid	Jaar																		Totaal periode		
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18		
<i>Vergoedingen voor</i>																					
-beheer	8	25	32	39	41	42	43	44	45	46	48	49	50	51	52	53	55	56	58	838	
- eenmalige omvorming	4	7	8	8	0	0	4	7	8	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	53
- inrichting natuur	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	167
- inrichting bos	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	108
- inrichting totaal	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	275
- functieverandering	4	8	12	16	21	25	29	33	37	41	45	49	53	57	62	66	70	74	78	780	
- effectgerichte maatreg.	0	12	12	14	14	14	14	14	14	14	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	136
- recreatie: openstel.	0	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	35
- recreatie: pakket 1	1	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	79
- recreatie: pakket	1	2	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	66
- recreatie totaal	2	6	8	9	9	9	9	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	11	11	12	180
Totaal uitgaven	32	73	87	101	99	104	114	122	128	134	131	123	129	134	139	145	150	156	162	2.262	
Totaal vrije ruimte	25	45	68	83	87	90	93	96	99	102	105	93	96	99	102	106	109	111	114	1.732	
Verschil	-7	-28	-17	-18	-12	-14	-21	-26	-29	-32	-26	-30	-33	-35	-37	-39	-41	-45	-48	-530	

Tabel 4.6 Programma-uitgaven voortzetting huidige regelingen, 2000 tot en met 2018 (x mln. gulden)

Regelingen	Jaar																		Totaal periode	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		18
1. EGM a)	0	12	12	14	14	14	14	14	14	14	14	0	0	0	0	0	0	0	0	136
2. BSB	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. FBB b)	5	18	18	18	19	19	19	19	19	19	19	19	20	20	20	20	20	20	20	350
4. PBTO c)	5	12	20	29	30	30	31	32	32	33	34	34	35	36	37	37	38	39	39	583
5. SBL blijvend en tijdelijk waarvan beheer d)	2	3	5	7	9	10	12	14	15	17	19	21	22	24	26	27	29	31	33	325
6. Tijd. reg. Part. Natuurbeheer	0	0	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	4	36
7. LVZ + ICES-landschap e)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8. SBL tijdelijk (zie punt 5)	6	12	15	15	15	15	15	15	15	15	15	3	3	3	3	3	3	3	3	175
9. RBON f)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10. Tijd. Reg. Agr. Natuurbeheer	75	80	84	87	90	93	94	92	90	88	86	84	82	80	78	77	75	73	71	1.579
11. Omvormingsbeheer g)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aankopen grond h)	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	57
Inrichting i)	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	792
Correctie i.v.m. beheer bij SBB in vergelijking met PB j)	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	275
	0	0	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	4	38

a) Gebaseerd op financieel kader; b) Op basis van areaalontwikkeling volgens taakstelling bij gemeenten en particulieren (zie tabel 3.17); c) Op basis van areaalontwikkeling volgens taakstelling bij Natuurmonumenten en Provinciale landschappen en een gemiddeld bedrag van respectievelijk 210 en 174 gulden per hectare; d) Op basis van nieuw ingerichte terreinen door landbouwbedrijfshoofden en overige particulieren (zie tabel 3.17); e) Gebaseerd op financieel kader; f) Bron: DLG; g) Gebaseerd op financieel kader; h) In vergelijking met het Programma Beheer moet bij voortzetting van het huidige stelsel 19.200 ha extra worden aangekocht tegen een (veronderstelde) prijs van 55.000 gulden per hectare. Voor de helft komen deze hectares in beheer bij het Staatsbosbeheer en voor de andere helft in beheer bij de Provinciale landschappen. Voor deze helft komt het aankoopbedrag voor rekening van het Rijk; i) Conform de omvang in te richten terreinen volgens tabel 3.17; j) Bij voortzetting van het huidige stelsel zal 9.600 ha die in geval van het Programma Beheer in particulier beheer zou komen, door Staatsbosbeheer worden beheerd.

4.3.2 Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten in geval van introductie van het Programma Beheer bestaan uit kosten van LASER en van DLG. Deze uitvoeringskosten zijn berekend op basis van aannames over de omvang van de werkzaamheden van deze diensten van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en aannames omtrent de kosten die per eenheid van deze werkzaamheden moeten worden gemaakt (zie hoofdstuk 3). De uitkomsten van deze berekeningen staan vermeld in de tabellen 4.7, 4.8 en 4.9.

De uitvoeringskosten in geval het huidige stelsel van regelingen wordt voortgezet, zijn bepaald op het huidige niveau. Dit niveau is afgeleid van de bedragen die in de begroting voor de uitvoering van de regelingen is opgenomen. Uit de genoemde tabellen blijkt dat door de introductie van het Programma Beheer, gegeven de gehanteerde aannames, de uitvoeringskosten zullen toenemen.

4.3.3 EU-cofinanciering

Het Programma Beheer lijkt grotere mogelijkheden te bieden voor cofinanciering vanuit de Europese Unie. Voor de gehele periode wordt de EU-cofinanciering voor het Programma Beheer, gegeven de aannames, op ongeveer 1,1 mrd. gulden geschat (zie tabel 4.10). Voor het huidige stelsel komt dat bedrag uit op ongeveer 750 mln. gulden. Beide bedragen zijn groter dan het totale bedrag volgens de begroting.

4.3.4 Nationaal Groenfonds

Het rente-effect als gevolg van de inschakeling van het Nationaal Groenfonds is over de gehele periode ongeveer 10 mln. gulden (zie tabel 4.11).

Tabel 4.7 Uitvoeringskosten Dienst Landelijk Gebied in geval van introductie Programma Beheer, 2000 t/m 2018 (x 1.000 gulden) (Basisvariant)

Regeling	Jaar																		Totaal periode		
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17		18	
Regeling Natuurbeheer																					
Basispakket	1.641	4.194	2.010	2.183	2.676	4.681	3.760	5.780	2.521	2.543	3.015	5.031	4.113	6.091	2.830	2.847	3.318	5.301	4.417	68.951	
Pluspakket	417	980	586	642	736	1.177	999	1.430	752	756	796	1.239	1.110	1.515	917	927	962	1.375	1.284	18.600	
- inrichting	2.064	1.630	1.656	1.681	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237	40.554	
- effectiegr. maatregel	0	48	58	76	87	99	57	47	35	23	12	0	0	0	0	0	0	0	0	540	
subtotaal	4.122	6.852	4.310	4.582	5.710	8.194	7.053	9.493	5.544	5.559	6.060	8.506	7.459	9.842	5.983	6.010	6.517	8.913	7.937	128.645	
Regeling Agrarisch natuurbeheer																					
- passief beheer	8	20	33	53	66	85	85	82	80	79	78	78	78	78	78	78	78	78	78	1.292	
- beheer	1.458	2.484	2.119	2.579	4.310	2.095	2.517	2.779	3.163	2.540	3.765	1.651	2.233	2.559	2.938	2.515	3.757	1.611	2.190	49.261	
- inrichting	418	781	790	1.013	1.459	876	769	962	517	362	164	123	94	5	0	0	0	0	0	8.334	
Planvorming																					
- herziening	0	0	0	0	507	507	507	507	507	507	507	507	507	507	507	507	507	507	507	7.607	
- omvorming	2.863	2.863	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5.725	
- nieuw plan grond	778	778	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.555	
- nieuw plan natuur	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	1.285	
- herziening	0	0	0	0	338	338	338	338	338	338	338	338	338	338	338	338	338	338	338	5.072	
- omvorming	1.544	1.544	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3.087	
- nieuw plan RL	225	225	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	451	
subtotaal	7.361	8.762	3.010	3.712	6.749	3.969	4.283	4.736	4.674	3.894	4.920	2.764	3.318	3.555	3.928	3.505	4.747	2.601	3.181	83.668	
Afloop RBON																					
- beheersovereenkomsten	772	604	476	314	56	34	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.255	
- bergboeren	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
- landschap	210	164	129	85	15	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	612	
subtotaal	982	767	605	399	71	43	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.868	
Landschap	1	2	3	3	4	4	4	4	4	4	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	56
Vaste kosten	2.573	2.573	2.573	2.573	2.573	2.573	2.183	2.183	2.183	2.183	2.183	2.183	2.183	2.183	2.183	2.183	2.183	2.183	2.183	2.183	43.819
Totaal DLG	15.039	18.957	10.501	11.270	15.106	14.783	13.523	16.416	12.405	11.640	13.167	13.455	12.963	15.583	12.096	11.701	13.450	13.699	13.304	259.056	

Tabel 4.8 Uitvoeringskosten LASER in geval van introductie Programma Beheer, 2000 - 2018 (x 1.000 gulden) (Basisvariant)

Regelingen en soort vergoeding	Jaar										
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
Functiebeloning	91	39	0	0	0	0	0	0	0	0	0
PTBO	71	71	71	71	0	0	0	0	0	0	0
Regeling Natuur: - beheer	1.043	2.549	1.540	1.733	1.491	1.567	2.902	4.570	2.373	2.383	1.795
Regeling Natuur: - functieverandering	290	337	383	429	475	521	640	667	693	719	746
Regeling Natuur: - effectgerichte maatregel	0	66	79	130	132	139	139	139	139	139	139
Regeling Landschap	77	173	289	424	578	674	800	908	996	1.064	1.114
Regeling Agrarisch Natuurbeheer	1.229	2.325	2.491	3.294	4.560	3.249	4.145	4.662	4.158	4.526	5.240
- kosten uitfinanciering bestaande regelingen	1,3	1,1	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Totaal	2.803	5.561	4.854	6.080	7.236	6.149	8.627	10.944	8.358	8.831	9.034

Tabel 4.8 (Vervolg)

Regelingen en Soort vergoeding	Jaar								Totaal periode
	11	12	13	14	15	16	17	18	
Functiebeloning	0	0	0	0	0	0	0	0	130
PBTO	0	0	0	0	0	0	0	0	284
Regeling Natuur: - beheer	1.687	2.644	4.172	1.894	1.817	1.352	1.283	2.188	40.982
Regeling Natuur: - functieverandering	772	799	825	851	878	904	931	931	12.791
Regeling Natuur: - effectgerichte maatregel	62	46	0	0	0	0	0	0	1.346
Regeling Landschap	921	873	825	777	729	681	557	557	13.014
Regeling Agrarisch natuurbeheer: - kosten uitfinanciering bestaande regelingen:	2.929	3.226	3.421	3.309	3.829	4.627	2.765	3.091	67.075
	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	7
Totaal	6.371	7.588	9.242	6.831	7.252	7.564	5.535	6.767	135.629

Tabel 4.9 Samenvattend overzicht uitvoeringskosten en financiële ruimte, 2000 - 2018 (x miljoen gulden) (Basisvariant)

Stelsel c.q. Begroting	Jaar																		Totaal periode	
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17		18
Programma Beheer	18	25	15	17	22	21	22	27	21	21	22	20	21	25	19	19	21	19	20	394
Huidig stelsel	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	238
Vrije ruimte	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	238

Tabel 4.10 Begrote inkomsten uit Europese Unie, per regeling, 2000 tot en met 2018 (x miljoen gulden) (Basisvariant)

Soort vergoeding per regeling, per stelsel	Jaar																		Totaal periode	
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17		18
<i>Programma Beheer</i>																				
Agrarisch natuurbeheer	3	10	15	22	31	33	32	30	29	28	27	27	27	27	27	27	27	26	26	472
- beheer	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
- inrichting	3	11	16	22	32	33	33	31	29	28	27	27	27	27	27	27	27	26	26	476
subtotaal																				
<i>Natuurbeheer</i>																				
Landbouwbedrijfs hoofden	0	0	1	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3	3	4	4	4	4	4	45
- beheer	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	55
- inrichting	1	3	4	6	7	9	10	12	13	14	16	17	19	20	22	23	25	26	27	275
- functieverandering	5	6	8	10	11	13	15	16	18	20	21	23	25	26	28	30	32	33	35	375
subtotaal																				
<i>Overige particulieren</i>																				
- beheer	0	0	0	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	30
- inrichting	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16
- functieverandering	0	1	1	2	2	2	3	3	4	4	5	5	5	6	6	7	7	7	8	78
subtotaal	1	2	3	3	4	4	5	5	6	7	7	8	8	9	9	10	11	11	12	124
Totaal natuurbeheer	6	8	11	13	15	17	20	22	24	26	29	31	33	35	38	40	42	44	47	499
<i>Landschap</i>	3	7	9	9	10	12	12	12	12	12	12	6	6	6	6	6	6	6	6	159
<i>Programma Beheer totaal</i>	12	26	35	45	57	62	64	64	65	66	67	63	66	68	70	72	75	77	79	1.134
<i>Huidig stelsel</i>	33	35	37	39	40	42	43	43	42	41	41	40	40	39	39	38	38	37	37	742
<i>Begroting</i>	19	20	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	396

Tabel 4.11 Rente-effect Nationaal Groenfonds bij introductie van het Programma Beheer, 2000 tot en met 2018 (x 1.000 gulden) (Basisvariant)

Grootheid	Jaar																		Totaal periode	
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17		18
Rente-effect	136	316	398	480	533	567	592	603	613	622	608	549	565	580	596	612	628	645	661	10.304

4.4 Uitkomsten varianten

Het draaien van varianten met een model geeft inzicht in de grootte van effecten wanneer andere aannames zouden worden gehanteerd. In de tabellen 4.12 tot en met 4.16 staan een aantal uitkomsten van een aantal varianten vermeld.

Ten aanzien van de beheersvergoedingen in de Regeling Natuurbeheer blijkt dat wanneer uitgegaan wordt van 100% vergoedingen voor de Provinciale landschappen, het ongecorrigeerde areaal voor natuurmonumenten en de Provinciale landschappen en op het aandeel pluspakket in de nulsituatie eveneens geen correctie wordt aangekocht, dat dan deze vergoedingen over de gehele periode genomen bijna 50% hoger liggen dan in de basisvariant (tabel 4.12). Bij de Regeling Agrarisch Natuurbeheer blijkt de aanname over de omvang van de deelname grote invloed op de uitkomsten te hebben (tabel 4.14).

Tabel 4.12 *Beheersvergoedingen in Regeling Natuurbeheer voor een aantal varianten*

Variantnummer	Beheersvergoedingen (x miljoen gulden gedurende 2000 tot en met 2018)
1	1.018
2	1.198
3	915
4	1.068
5	1.121
6	1.224
7	1.467

Tabel 4.13 *Uitgaven voor functieverandering in Regeling Natuurbeheer voor een aantal varianten*

Variantnummer	Functieveranderingstoelage (x miljoen gulden gedurende 2000 t/m 2018)
1	780
8	644

Tabel 4.14 *Beheersvergoedingen in de Regeling Agrarisch Natuurbeheer voor een aantal varianten*

Variantnummer	Beheersvergoeding (x miljoen gulden gedurende 2000 t/m 2018)
1	945
2	1.479

Tabel 4.15 Uitvoeringskosten Programma Beheer voor een aantal combinatievarianten (x miljoen gulden gedurende 2000 tot en met 2018)

Variantnummer	Variant m.b.t. beheersvergoedingen		
	Basisvariant	3	5
1 (basistarief)	395	395	395
10 (plustarief)	472	417	526

Tabel 4.16 Mogelijke EU-cofinanciering van programma-uitgaven Programma Beheer in een aantal varianten

Variantnummer	EU-cofinanciering (x miljoen gulden gedurende 2000 tot en met 2018)
1 (tussen)	1.134
11 (minimum)	789
12 (maximum)	1.176

Ten aanzien van de uitvoeringskosten blijkt dat het al dan niet hanteren van een plustarief bij het pluspakket door DLG beduidende gevolgen heeft (tabel 4.15).

De hoogte van mogelijke EU-cofinanciering hangt, vanzelfsprekend, sterk af van de veronderstelde cofinancieringspercentages (tabel 4.16).

5. Slotbeschouwing

5.1 Achtergrond en werkwijze

Een probleem in het natuurbeleid waar het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij zich voor gesteld ziet, is een zodanig nieuw stelsel van subsidiemaatregelen voor het natuurbeheer te ontwikkelen, dat er:

- meer natuur, bos en landschap buiten de Ecologische Hoofdstructuur tot stand komt;
- een zakelijker verhouding ontstaat tot natuurbeheerders;
- en een grotere betrokkenheid van particulieren bij het natuurbeheer wordt verkregen, zonder dat dit nieuwe stelsel tot een groter beslag leidt op de begroting van het Ministerie.

Op deze laatste voorwaarde, de budgetneutraliteitsvoorwaarde, is dit onderzoek gericht. De doelstelling van het onderzoek is het geven van informatie over de budgettaire consequenties van de introductie van het Programma Beheer per 1 januari 2000. Het onderzoek is verricht tegelijkertijd met de ontwikkeling van het nieuwe stelsel, wat betekende dat gedurende het gehele project een nauw overleg is geweest tussen onderzoekers van het LEI en medewerkers van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en in het bijzonder van de werkgroep Budgetneutraliteit van het de projectgroep Programma Beheer. De samenwerking tussen Ministerie en LEI bestond hoofdzakelijk daarin dat door de medewerkers van diverse directies en diensten van het Ministerie de benodigde gegevens zijn verzameld, die door de onderzoekers van het LEI modelmatig zijn verwerkt.

Tussentijdse uitkomsten van de modelberekeningen zijn gebruikt voor de onderbouwing van de budgetneutraliteit naar de Tweede Kamer en het samenstellen van de financiële fiches voor steunaanvraag bij de Europese Unie. Het model kan in de toekomst verder toegepast worden voor het onderbouwen van de programmeringsafspraken die de komende jaren gemaakt moeten worden. Tevens kan het als hulpmiddel ingezet worden bij de onderbouwing van begrotingsvoorstellen.

5.2 Resultaten

Het onderzoek heeft, conform de probleemstelling, inzicht gegeven in:

- de te verwachten jaarlijkse uitgaven gedurende de periode 2000 tot en met 2018 van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij voor het natuurbeleid, voor zowel

- de situatie dat het Programma Beheer per 1 januari 2000 wordt geïntroduceerd als de situatie dat het huidige stelsel wordt voortgezet;
- de beschikbare financieringsmiddelen voor het natuurbeheer op de Rijksbegroting voor deze periode.

Wat betreft de totale programma-uitgaven gedurende de gehele periode voor het Programma Beheer in vergelijking met die voor het huidige stelsel, kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- de totale programma-uitgaven zijn bij het Programma Beheer circa 800 mln. gulden lager dan bij het huidige stelsel. Daarvan komt ongeveer 500 mln. gulden voor rekening voor het onderdeel agrarische natuur en ongeveer 300 mln. gulden voor het onderdeel natuur;
- bij het onderdeel natuur zijn de beheersuitgaven in beide stelsel van dezelfde orde van grootte, namelijk ongeveer 1 mrd. gulden gedurende de gehele periode. De beide stelsels verschillen van elkaar wat betreft de uitgaven voor functieverandering. In het Programma Beheer bedragen die uitgaven bijna 800 mln. gulden en in het huidige stelsel bijna 1,1 mrd. gulden.

Wanneer de programma-uitgaven van het Programma Beheer en het huidige stelsel vergeleken worden met het financiële kader, dan blijkt voor beide stelsels de financiële ruimte niet toereikend is. Daarbij wordt de kanttekening gemaakt dat in dit financiële kader nog niet verwerkt zijn de eventuele inzet van middelen uit de extra ICES-gelden voor de gestegen grondprijzen (EHS), de dekking van gestegen beheerslasten tot en met 2003 en de eventuele aanpassing van de extrapolatieafspraken met het Ministerie van Financiën. Voor wat betreft het Programma Beheer is er echter bij het onderdeel agrarisch natuurbeheer voldoende financiële ruimte, maar dat overschot is onvoldoende om het tekort bij het natuurbeheer volledig te compenseren.

De uitvoeringskosten van het Programma Beheer liggen in totaliteit over de gehele periode ongeveer 150 mln. gulden hoger dan bij het huidige stelsel en dan wat in de begroting daarvoor is opgenomen. De verklaring voor de hogere uitvoeringskosten is dat bij het Programma Beheer in tegenstelling tot bij het huidige stelsel door DLG meer controle op kwaliteit plaatsvindt en door LASER een groter aantal aanvragen voor subsidie moet worden verwerkt.

Op dit moment wordt op grond van dit onderzoeksresultaat nagegaan op welke wijze de uitvoering binnen het beschikbare budget efficiënter plaats kan vinden. Daarbij geldt het uitgangspunt dat er een lichte stijging van de kosten plaatsvindt gedurende de eerste jaren na invoering en dat het kostenniveau daarna vergelijkbaar is met dat van het huidige stelsel en in ieder geval niet meer is dan 10% van het programmabudget. Bij de ontwikkeling van kostenbesparende methoden moet gedacht worden aan onder meer toepassing van Geografische Informatie Systemen, natuur-accountancy, certificering en monitoringsafspraken.

In bovenstaande beschrijving is geen rekening gehouden met de mogelijke EU-cofinanciering op basis van de nieuwe Kaderverordening Plattelandsontwikkeling. Op het eerste oog lijken er meer mogelijkheden voor cofinanciering aanwezig te zijn dan thans het geval is (RBON en SBL-regeling). Naar verwachting biedt de Kaderverordening ook voor beheer, functieverandering, inrichting en landschap ruimere mogelijkheden voor cofinanciering.

De berekeningen wijzen uit dat onder de gedane aannames de totale cofinanciering van het Programma Beheer over de gehele periode kan variëren van 800 mln. tot bijna 1.200 mln., waarvan 100 - 400 mln. voor de regeling natuurbeheer. Deze getallen moeten echter in het licht gezien worden van de vele onduidelijkheden die er nog zijn met betrekking tot de cofinanciering vanuit de nieuwe Kaderverordening. Indien de werkelijke EU-ontvangsten slechts de helft zijn van het berekende bedrag, is dat bedrag nog hoger dan nu in de begroting daarvoor is opgenomen.

Het rente-effect door gebruik te maken van het Nationaal Groenfonds is over de gehele periode gezien ongeveer 10 mln. gulden. Dit effect speelt dus een verwaarloosbare rol als het gaat om de budgetneutraliteit van het Programma Beheer. Wanneer al de vier onderdelen van de budgettaire effecten (te weten programma-uitgaven, uitvoeringskosten, EU-cofinanciering en het Nationaal Groenfonds) in totaliteit worden bekeken, dan blijkt dat het Programma Beheer binnen het financiële kader kan worden uitgevoerd.

Bovendien zal in vergelijking met het huidige stelsel van regelingen het Programma Beheer over de gehele periode genomen 500 mln. tot 1 mrd. gulden minder aan rijksmiddelen vragen. Daarbij moet overigens wel de kanttekening worden gemaakt dat bij het Programma Beheer de lasten voor de functieverandering nog doorlopen na 2018, terwijl in het huidige stelsel de uitgaven (via grondaankopen) daarvoor reeds zijn gemaakt.

Bijlage 1 Toelichting op het financieel kader voor inrichtingssubsidies

Er heeft een ombuiging in het regeerakkoord plaatsgevonden met een daaruit voortvloeiende taakstelling van 19.200 ha particulier natuurbeheer. De ombuiging is 'gekort' op het budget van SBB. Dat wil echter niet zeggen dat daarmee ook alle hectares op de verwerving van SBB gekort moeten worden. Bestuurlijk zou er op dit punt nog niets zijn afgesproken. Redelijkheidshalve zijn we in het model uitgegaan van onderstaande verdeling.

Tabel B1.1 Verdeling hectares die ingezet worden voor particulier natuurbeheer (aanname)

Particulier natuurbeheer (19.200 ha)	SBB	NM	PL
Reservaat (15.000)	-7.500	-3.750	-3.750
Natuurontwikkeling (4.200)	-2.100	-1.050	-1.050

Uitgaande van de stand (realisatie SGR) per 1-1-1998 zou er nog volgens onderstaande tabel moeten worden doorgeleverd. DLG is (nog) niet in staat dit per beheerder te specificeren en in overleg met A. Kalshoven wordt ook hier uitgegaan van een gelijke verdeling per beheerder (aanname).

Tabel B1.2 Nog door te leveren hectares reservaat en natuurontwikkeling (aanname)

Door te leveren zonder particulier natuurbeheer	SBB	NM	PL	Particulier
Reservaat (65.500)	32.750	16.375	16.375	0
Natuurontwikkeling (45.000)	22.500	11.250	11.250	0
Door te leveren met 19.200 ha particulier natuurbeheer	SBB	NM	PL	Particulier
Reservaat (65.500)	25.250	12.625	12.625	15.000
Natuurontwikkeling (45.000)	20.400	10.200	10.200	4.200

In onderstaande tabel B1.3 wordt aangegeven wat de totale rijks- en provincie bijdrage zal zijn bij realisatie van alle hectares die onderdeel uitmaken van de regeling natuurbeheer (inclusief particulier natuurbeheer). Uitgegaan is van een inrichtingsnorm (gemiddeld) van 1.500 gulden voor 1 ha reservaat- en 10.000 gulden voor 1 ha natuurontwikkelingsgebied.

Tabel B1.3 *Indicatieve inrichtingskosten (incl. 19.200 ha particulier natuurbeheer)*

<i>Inrichting voor Particulier natuurbeheer Natuurbeheer (19.200 ha)</i>	<i>Herkomst hectares particulier natuurbeheer</i>			<i>Totalen</i>
	<i>SBB</i>	<i>NM</i>	<i>PL</i>	
15.000 ha reservaat	-7.500 ha	-3750 ha	-3750 ha	15.000 ha
- Bijdrage LNV	f 11.250.000	f 2.812.500	f 2.812.500	f 16.875.000
- Bijdrage Provincies		f 2.812.500	f 2.812.500	f 5.625.000
4.200 ha natuurontwikkeling	-2.100 ha	-1.050 ha	-1.050 ha	4.200 ha
- Bijdrage LNV	f 21.000.000	f 5.250.000	f 5.250.000	f 31.500.000
- Bijdrage Provincies		f 5.250.000	f 5.250.000	f 10.500.000
<i>Inrichting TBO's</i>				
25.250 ha reservaat		12.625 ha	12.625 ha	25.250 ha
Bijdrage LNV		f 9.468.750	f 9.468.750	f 18.937.500
Bijdrage provincies		f 9.468.750	f 9.468.750	f 18.937.500
20.400 ha natuurontwikkeling		10.200 ha	10.200 ha	20.400 ha
Bijdrage LNV		f 51.000.000	f 51.000.000	f 102.000.000
Bijdrage provincies		f 51.000.000	f 51.000.000	f 102.000.000
<i>Inrichting SBB</i>				
25.250 ha reservaat	25.250 ha			
Bijdrage LNV	f 37.875.000			f 37.875.000
20.400 ha natuurontwikkeling	14.600 ha			
Bijdrage LNV	f 146.000.000			f 146.000.000
	5.800 ha (NURG)			
Bijdrage LNV, NURG	f 29.000.000			f 29.000.000
<i>Totaal provincies</i>				f 137.062.500
<i>Totaal LNV, regeling natuurbeheer</i>				f 169.312.500
<i>Totaal LNV, SBB</i>				f 212.875.000
<i>Totaal LNV</i>				f 382.187.500
<i>Totaal</i>				f 519.250.000

De aanleg van bos wordt in tabel B1.3 buiten beschouwing gelaten omdat de dekking hiervan helder is (Regeling SBL). Jaarlijks is vanuit LNV voor de regeling natuurbeheer een bedrag van 8,9 mln. (169 mln./jaar) noodzakelijk. Voor de dekking van de inrichtingskosten voor 19.200 ha particulier natuurbeheer is circa 65 mln. nodig. De provinciale bijdrage bedraagt circa 16 mln.

Financiële dekking inrichting

De dekking van de inrichtingskosten (inclusief SBB) bestaat jaarlijks uit:

- A1-natuur; 10 mln. per jaar gemiddeld (dit is inclusief inrichting binnen landinrichting: 1,5 mln.).
- Begrotingsonderdeel U13.03/50; Kostenplaats 9736: Inrichting natuurterreinen: 3 mln. per jaar (exclusief 2 mln. A2-EHS voor verbindingzones en 2 mln. te financieren door het Ministerie van V&W):
  - inrichting buiten landinrichting: 1 mln.
  - inrichting NURG: 2 mln.
- Bij Voorjaarsnota aan SBB jaarlijks overgemaakte middelen voor inrichting van 555 ha reservaatgebieden (f 555.000,- per jaar)
- Regeling SBL: circa 6,8 mln. per jaar voor bos (26.000 ha/19* f 5.000, -)

Ad 2). Binnen het areaal van SBB zit ook de inrichting van 7.000 ha NURG grotendeels ten behoeve van SBB. Daarvan is naar verwachting per 1-1-2000 1.200 ingericht (pers. Med. J. Kruijshoop), resteert 5.800 ha nog in te richten (het betreft alleen natuurontwikkelingshectares).

Ad 3). Een deel van de inrichting van SBB reservaten wordt gefinancierd via een structurele overboeking bij VJN. Het bedraagt f 555.000,- per jaar voor de inrichting van 555 ha (f 1.000,- per hectare) (bron: Notitie FEZ d.d. 22-2-1999, H. Timmermans).

Totaal is bedraagt het beschikbaar budget voor bos en natuur jaarlijks circa 20,4 mln. (inclusief SBB). Alleen voor nieuwe natuur (exclusief Bos) is dit 13,6 mln. per jaar.

Beschikbaar budget (19 * 13.6 mln.):	258 mln.
Benodigd budget LNV (tabel 3):	382 mln.
Tekort:	124 mln.
Tekort per jaar:	6,5 mln.

Financieel kader voor de regeling natuurbeheer

In het navolgende wordt uitwerking gegeven aan het beschikbare financiële kader voor de regeling natuurbeheer. Tabel B1.3 geeft aan dat 44% van de inrichtingskosten voor LNV via de regeling natuurbeheer gaan lopen. De overige 56% hebben betrekking op inrichting voor SBB. Hiervan uitgaande mag geconcludeerd worden dat van het beschikbare budget van LNV (13,6 mln./j) 6 mln./j gelabeld is aan de regeling natuurbeheer (herkomst A1 en Inrichting natuurterreinen, begroting directie Natuurbeheer).